

Utjecaj biološke i obrazovne strukture stanovništva na gospodarstvo Republike Hrvatske

Simendić, Tena

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University North / Sveučilište Sjever**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:122:333616>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-24**

Repository / Repozitorij:

[University North Digital Repository](#)

**Sveučilište
Sjever**

**UTJECAJ BIOLOŠKE I OBRAZOVNE STRUKTURE
STANOVNIŠTVA NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE
HRVATSKE**

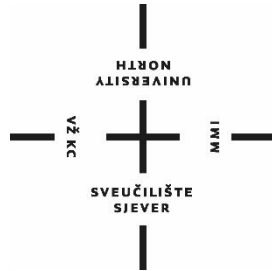
Student

Tena Simendić

Mentor:

izv.prof.dr.sc. Petar Mišević

SVEUČILIŠTE SJEVER
SVEUČILIŠNI CENTAR VARAŽDIN

DIPLOMSKI RAD br. 467/PE/2023

**UTJECAJ BIOLOŠKE I OBRAZOVNE STRUKTURE
STANOVNIŠTVA NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE
HRVATSKE**

Tena Simendić

Varaždin, 2023.

Sveučilište
Sjever

SVEUČILIŠTE
SIEVER

**IZJAVA O AUTORSTVU
I
SUGLASNOST ZA JAVNU OBJAVU**

Završni/diplomski rad isključivo je autorsko djelo studenta koji je isti izradio te student odgovara za istinitost, izvornost i ispravnost teksta rada. U radu se ne smiju koristiti dijelovi tuđih radova (knjiga, članaka, doktorskih disertacija, magistarskih radova, izvora s interneta, i drugih izvora) bez navođenja izvora i autora navedenih radova. Svi dijelovi tuđih radova moraju biti pravilno navedeni i citirani. Dijelovi tuđih radova koji nisu pravilno citirani, smatraju se plagijatom, odnosno nezakonitim prisvajanjem tuđeg znanstvenog ili stručnoga rada. Sukladno navedenom studenti su dužni potpisati izjavu o autorstvu rada.

Ja, TENA SIMENDIĆ (ime i prezime) pod punom moralnom, materijalnom i kaznenom odgovornošću, izjavljujem da sam isključivi autor/ica završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom UTJECAJ BIOLOŠKE I OBRAZOVNE STRUKTURE STANOVNIŠTVA NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE (upisati naslov) te da u navedenom radu nisu na nedozvoljeni način (bez pravilnog citiranja) korišteni dijelovi tuđih radova.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Simendić

(vlastoručni potpis)

Sukladno Zakonu o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju završne/diplomske radove sveučilišta su dužna trajno objaviti na javnoj internetskoj bazi sveučilišne knjižnice u sastavu sveučilišta te kopirati u javnu internetsku bazu završnih/diplomskih radova Nacionalne i sveučilišne knjižnice. Završni radovi istovrsnih umjetničkih studija koji se realiziraju kroz umjetnička ostvarenja objavljuju se na odgovarajući način.

Ja, TENA SIMENDIĆ (ime i prezime) neopozivo izjavljujem da sam suglasan/na s javnom objavom završnog/diplomskog (obrisati nepotrebno) rada pod naslovom UTJECAJ BIOLOŠKE I OBRAZOVNE STRUKTURE STANOVNIŠTVA NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE (upisati naslov) čiji sam autor/ica.

Student/ica:
(upisati ime i prezime)

Simendić

(vlastoručni potpis)

Drijava diplomskog rada

Definiranje teme diplomskog rada i povjerenstva

ODJEL Odjel za ekonomiju

STUDIJ diplomski sveu ilišni studij Poslovna ekonomija

PRISTUPNIK Tena Simendić

MATIČNI BROJ

DATUM 27.10.2023.

KOLEGIJ Demografija

NASLOV RADA Utjecaj biološke i obrazovne strukture stanovništva na gospodarstvo Republike Hrvatske

NASLOV RADA NA ENGL. JEZIKU The impact of biological and educational structures on the economy of the Republic of Croatia

MENTOR izv.prof.dr.sc. Petar Mišević

ZVANJE izv.prof.dr.sc.

ČLANOVI POVJERENSTVA

1. prof.dr.sc. Anica Hunjet, predsjednik
2. izv.prof.dr.sc. Petar Mišević, mentor
3. prof.dr.sc. Dinko Primorac, lan
4. doc.dr.sc. Trina Mjeda, zamj. lan
- 5.

Zadatak diplomskog rada

BROJ 467/PE/2023

OPIS

Razumijevanje utjecaja biološke i obrazovne strukture i suo avanje s njom presudno je za oblikovanje gospodarstva Hrvatske. Politike koje promi u visokoobrazovano stanovništvo i uravnoteženu biološku strukturu mogu osigurati održiv i dinami an ekonomski razvoj u zemlji, što pridonosi i ukupnom razvoju društva. Glavna istraživa ka pitanja o vom radu su: 1. Kakvo je trenutno stanje tržišta rada, obrazovnog sustava i demografskih kretanja u Hrvatskoj te kako oni utje u na gospodarstvo? 2. Kakav je odnos izme u razine obrazovanja i produktivnosti u Hrvatskoj te kako ulaganje u obrazovanje može potaknuti gospodarski rast i konkurentnost? Hipoteze koje su postavljaju u ovom radu su: Hipoteza 1: Zaostajanje Hrvatske u obrazovnim postignu ima u odnosu na druge zemlje EU-a moglo bi ograni iti sposobnost zemlje da privu e i zadrži visokokvalificirane radnike, što e utjecati na konkurentnost na globalnom tržištu rada. Hipoteza 2: Sve starije stanovništvo u Hrvatskoj pove at e potražnju za zdravstvenim i mirovinskim naknadama, što e predstavljati izazove za održivost državnih sustava zdravstva i mirovina. Hipoteza 3: Pove anje obrazovne razine stanovništva u Hrvatskoj može doprinijeti smanjenju neuskla enosti vještina i pove ati prilagodljivost radne snage promjenama na tržištu rada. Hipoteza 4: Implementacija politika usmjerenih na poticanje obrazovanja i osposobljavanja u STEM podru jima u Hrvatskoj može pomo i u smanjenju neuskla enosti vještina i potaknuti inovacije u gospodarstvu.

ZADATAK URUČEN

31.10.2023.

POTPIS MENTORA

ZAHVALA

Ponajprije želim izraziti iskrenu zahvalnost roditeljima za neizmjernu podršku koju ste mi pružili tijekom cijelog mog putovanja prema diplomskom radu. Vaša ljubav, potpora i neumorni entuzijizam bili su moj snažan oslonac.

Hvala mentoru izv.prof.dr.sc. Petru Miševiću na stručnom vođenju i inspiraciji koju ste mi pružili. Vaša stručnost i predanost bili su ključni faktori u mom akademskom uspjehu. Također, želim se zahvaliti profesoru Robertu Slunjskom na vrijednim savjetima i podršci koju ste mi pružili tijekom izrade ovog rada, iako niste bili moj formalni mentor. Vaša stručnost i spremnost da podijelite svoje znanje obogatili su moje istraživanje, te se osjećam privilegirano što sam imala priliku surađivati s vama. Hvala vam obojici na vašem nesebičnom angažmanu i podršci koja je oblikovala ovaj diplomski rad.

Želim izraziti svoju duboku zahvalnost obiteljima Simendić , Simon ,Krajnik i Jug koje su mi pružile neizmjernu podršku tijekom procesa pisanja rada, sudjelovanja na ispitima te seminarima. Vaša nesebična podrška bila je ključna u mom uspjehu. Vaša ljubaznost, razumijevanje i ohrabrivanje dodatno su me motivirali da dam najbolje od sebe. Sreća mi je bila imati vas kao podršku i dijeliti s vama ove važne trenutke u mom akademskom putovanju.

Prijateljima želim zahvaliti na razumijevanju, podršci i ohrabrivanju koje ste mi pružili u trenucima izazova. Vaša prijateljstva činila su ovo putovanje još bogatijim i značajnijim.

Hvala vam svima na vašem doprinosu mom uspjehu i radosti dijeljenja ovog postignuća s vama.

SAŽETAK

Tema je ovog diplomskog rada utjecaj biološke i obrazovne strukture stanovništva na gospodarstvo Republike Hrvatske. Obrazovna struktura analizira razinu obrazovanja stanovništva i udio nepismenosti stanovništva u ukupnoj populaciji, dok biološka struktura analizira dobnu i spolnu strukturu, a obje su važne za gospodarsku strukturu države. Visokoobrazovani pojedinci više doprinose ekonomiji inovacijama, potiču tehnološki napredak i povećavaju produktivnost rada te tako utječu na gospodarski rast. Takve visokoobrazovane osobe u pravilu zarađuju više, što rezultira većim uplatama u mirovinski i zdravstveni fond. S druge strane, niska razina obrazovanja može ograničiti gospodarski razvoj jer rezultira manje kvalificiranom radnom snagom i smanjenom konkurencijom na tržištu rada. Što se tiče biološke strukture, starenje stanovništva može postati izazov za gospodarstvo zbog povećanja troškova zdravstvene skrbi i smanjenja brojnosti radne snage. Također, niski natalitet može dovesti do manjka radne snage i smanjenja potrošnje, što može usporiti ekonomski rast. Izazovi koje biološka struktura postavlja mogu se ublažiti primjerenim socijalnim politikama i promicanjem radno aktivnog stanovništva. U konačnici, razumijevanje utjecaja biološke i obrazovne strukture i suočavanje s njom presudno je za oblikovanje gospodarstva Hrvatske. Politike koje promiču visokoobrazovano stanovništvo i uravnoteženu biološku strukturu mogu osigurati održiv i dinamičan ekonomski razvoj u zemlji, što pridonosi i ukupnom razvoju društva.

Ključne riječi: gospodarstvo, Hrvatska, biološka struktura, obrazovna struktura

SUMMARY

The topic of this thesis is the impact of biological and educational structures on the economy of the Republic of Croatia. The educational structure, which refers to the level of education in the population, and the biological structure, which encompasses demographic factors such as age distribution and birth rates, play a crucial role in modern society. Highly educated individuals contribute to the economy through innovation, technological advancement, and increased labor productivity, which stimulates economic growth. On the other hand, a low level of education can limit economic development as it results in a less qualified workforce and reduced competitiveness in the labor market. Regarding the biological structure, an aging population can become a challenge for the economy due to increased healthcare costs and a shrinking workforce. Additionally, a low birth rate can lead to labor shortages and reduced consumer spending, which can slow down economic growth. The challenges posed by the biological structure can be mitigated through appropriate social policies and the promotion of an active working-age population. Ultimately, understanding and addressing the impact of biological and educational structures are of vital importance for shaping the economy of Croatia. Policies that promote a highly educated population and a balanced biological structure can ensure sustainable and dynamic economic development in the country, contributing to the well-being of society.

Key words: economy, Croatia, educational structure, biological structure

Sadržaj

1. UVOD	1
2. UTJECAJ BIOLOŠKE STRUKTURE NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE ...	5
2.1. Biološka struktura stanovništva.....	6
2.1.1. Utjecaj demografskih promjena na tržište rada.....	14
2.1.2. Utjecaj starenja stanovništva	17
2.1.3. Utjecaj na mirovinski sustav	18
2.1.4. Utjecaj fiskalnog sustava na nejednakost i siromaštvo u hrvatskoj	21
2.2. Migracije i njihov utjecaj na gospodarstvo.....	22
3. UTJECAJ OBRAZOVNE STRUKTURE NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE	27
3.1. Obrazovna struktura stanovništva	28
3.2. Obrazovanje i konkurentnost na tržištu rada	31
3.3. Obrazovna nejednakost	34
3.4. Obrazovanje – trošak i investicija.....	35
3.5. Povezanost visokog obrazovanja s inovacijama i tehnološkim napretkom.....	36
3.6. Važnost cjeloživotnog obrazovanja za gospodarski razvoj.....	40
3.6.1. Obrazovanje odraslih.....	41
3.6.2. Inicijative i politike cjeloživotnog učenja	44
4. INICIJATIVE I POLITIKE VEZANE UZ UTJECAJ BIOLOŠKE I OBRAZOVNE STRUKTURE NA GOSPODARSTVO	46
4.1. Mirovinski sustavi, zdravstvena skrb i socijalna zaštita	46
4.1.1. Mirovinski sustav.....	46
4.1.2. Zdravstveni sustav	48
4.1.3. Socijalna zaštita	50
4.2. Obiteljske politike i poticaji roditeljima.....	51
4.3. Politike zapošljavanja	52
5. ZAKLJUČAK.....	54
LITERATURA.....	57

1. UVOD

Demografski trendovi u Europi brzo se mijenjaju, usporedno sa starenjem stanovništva i promjenama u razinama obrazovanja. Ovi trendovi imaju značajne implikacije na gospodarstvo jer utječu na dostupnost radne snage, migracije radne snage i na produktivnost radno sposobnog stanovništva. Razumijevanje važnosti obrazovne i dobno-spolne strukture stanovništva i njihova utjecaja na europsko gospodarstvo ključno je za kreatore politika.

Obrazovanje je danas ključna odrednica gospodarskog rasta i razvoja, dok dobna i spolna struktura utječu na ekonomski učinak jer oblikuju radnu snagu, njihovu produktivnost i obrasce potrošnja. Ulogu i značaj obrazovanja u gospodarskom razvoju naširoko su prepoznali ekonomisti i svi koji se bave tržištem rada. Obrazovanje unapređuje ljudski kapital koji je jedan od ključnih pokretača gospodarskog rasta. Ljudski kapital odnosi se na znanje, vještine i sposobnosti pojedinaca koji se mogu koristiti za proizvodnju dobara i usluga. Akumulacija ljudskog kapitala ključna je za usvajanje i širenje novih tehnologija, inovacije i rast produktivnosti. Obrazovanje također povećava sposobnost pojedinaca da se prilagodi promjenjivim ekonomskim okolnostima, kao što su tehnološke promjene, globalizacija i promjene u ponudi i potražnji. Dobna i spolna struktura stanovništva također ima presudnu ulogu u gospodarskom učinku. Dobna struktura utječe na oblikovanje radne snage, njihovu produktivnost i obrasce potrošnja. Općenito, mlađa populacija povezana je s većim sudjelovanjem u zaposlenosti i produktivnosti, dok je stanovništvo koje stari povezano s nižim sudjelovanjem u radnoj snazi i produktivnosti. Sudjelovanje žena u radnoj snazi znatno se povećalo u posljednjih nekoliko desetljeća, što je pridonijelo gospodarskom rastu i razvoju. Odnos između obrazovne i dobno-spolne strukture i gospodarstva ima i važne političke implikacije. Kako bi promicali gospodarski rast i razvoj, kreatori politika moraju se usredotočiti na politike koje promiču obrazovanje, sudjelovanje u radnoj snazi i inovacije. Prvo, kreatori politika moraju ulagati u obrazovanje i obuku kako bi poboljšali ljudski kapital i promicali inovacije i tehnološke promjene. To uključuje ulaganje u osnovno, srednje i tercijarno obrazovanje, kao i u strukovno osposobljavanje i obrazovanje odraslih. Drugo, kreatori politike moraju se pozabaviti preprekama koje onemogućuju sudjelovanje u radnoj snazi, posebno žena i starijih osoba. To uključuje politike koje promiču jednak pristup obrazovanju i obuci, kao i politike koje podržavaju ravnotežu između poslovnog i privatnog života, kao što su roditeljski dopust i fleksibilni radni aranžmani. Osim toga, trebaju promicati inovacije i tehnološke

promjene kako bi se povećala produktivnost i gospodarski rast. To uključuje politike koje podupiru istraživanje i razvoj, kao i politike koje promiču poduzetništvo i inovacije. Promicanje online rada i rada od kuće ima niz prednosti za gospodarstvo i društvo. Prvo, omogućava veću fleksibilnost zaposlenicima, što može povećati njihovu produktivnost i zadovoljstvo poslom. Također, smanjuje potrebu za fizičkim prostorom i infrastrukturom, što može rezultirati smanjenjem troškova poslovanja za tvrtke. Osim toga, omogućava pristup globalnom tržištu rada, što može povećati konkurentnost i inovativnost organizacija. Tehnološki razvoj je ključan jer potiče inovacije i povećava produktivnost. Investiranje u istraživanje i razvoj potiče stvaranje novih tehnologija i rješenja koja mogu unaprijediti proizvodnju i usluge. Ovo može rezultirati stvaranjem novih radnih mjesta i povećanjem konkurentnosti na globalnom tržištu. Usto, moraju promicati društvenu i političku stabilnost kako bi stvorili okruženje koje je pogodno za gospodarski rast i razvoj. To uključuje politike koje se bave socijalnom i ekonomskom nejednakošću, promiču društvenu koheziju i podržavaju demokratske institucije.

Politike Europske unije, poput financiranja vaučera za obrazovanje odraslih, doprinose ostvarivanju ovih ciljeva. Pružanje financijske potpore za obrazovanje odraslih potiče cjeloživotno učenje i osnažuje radnu snagu, što dugoročno doprinosi jačanju gospodarstva i društva. Kombinacija investiranja u obrazovanje, poticanje tehnološkog razvoja, implementacija populacijskih politika te podrška inovacijama putem politika europskih institucija može imati pozitivan utjecaj na gospodarski rast, produktivnost i konkurentnost na globalnom tržištu.

U ovom radu ispitat će se utjecaji obrazovne i dobno-spolne strukture na gospodarstvo u Hrvatskoj. Istražit će se različiti načini na koje demografski trendovi mogu utjecati na gospodarski rast, uključujući promjene u stopama sudjelovanja radne snage, produktivnosti i inovacijama. Također će se ispitati izazovi i mogućnosti koje donosi starenje stanovništva i važnost obrazovanja u pokretanju gospodarskog razvoja.

Hipoteze koje su postavljene u ovom radu su:

Hipoteza 1: Zaostajanje Hrvatske u obrazovnim postignućima u odnosu na druge zemlje EU-a moglo bi ograničiti sposobnost zemlje da privuče i zadrži visokokvalificirane radnike, što će utjecati na konkurentnost na globalnom tržištu rada.

Hipoteza 2: Sve starije stanovništvo u Hrvatskoj povećat će potražnju za zdravstvenim i mirovinskim naknadama, što će predstavljati izazove za održivost državnih sustava zdravstva i mirovina.

Hipoteza 3: Povećanje obrazovne razine stanovništva u Hrvatskoj može doprinijeti smanjenju neusklađenosti vještina i povećati prilagodljivost radne snage promjenama na tržištu rada.

Hipoteza 4: Implementacija politika usmjerenih na poticanje obrazovanja i osposobljavanja u STEM područjima u Hrvatskoj može pomoći u smanjenju neusklađenosti vještina i potaknuti inovacije u gospodarstvu.

U ovom diplomskom radu postavljeni su sljedeći glavni ciljevi istraživanja:

1. analizirati demografske trendove i trenutno stanje na hrvatskom tržištu rada
2. utvrditi kako starenje stanovništva i promjene u obrazovnoj strukturi utječu na gospodarski rast
3. istražiti odnos između razine obrazovanja i produktivnosti u Hrvatskoj te istražiti potencijalne koristi od ulaganja u obrazovanje kao sredstva za povećanje gospodarskog rasta i konkurentnosti.

Postavljena su sljedeća glavna istraživačka pitanja:

1. Kakvo je trenutno stanje tržišta rada, obrazovnog sustava i demografskih kretanja u Hrvatskoj te kako oni utječu na gospodarstvo?
2. Kakav je odnos između razine obrazovanja i produktivnosti u Hrvatskoj te kako ulaganje u obrazovanje može potaknuti gospodarski rast i konkurentnost?

Za provjeru odgovora na istraživačka pitanja u radu će se koristiti kombinacija kvantitativnih i kvalitativnih metoda. Podatci za analizu bit će crpljeni iz različitih izvora, uključujući Državni zavod za statistiku, Eurostat i druge relevantne baze podataka. Analiza će pomoću deskriptivne statistike opisati trenutno stanje tržišta rada, obrazovnog sustava i demografskih trendova u Hrvatskoj.

Ukupno gledajući, utjecaj obrazovne i dobno-spolne strukture na hrvatsko gospodarstvo vrlo je složen. Republika Hrvatska je postigla napredak u poboljšanju obrazovnih postignuća i promicanju poduzetništva, ali još uvijek postoje izazovi koje donosi starenje stanovništva i neusklađenost vještina. Rješavanje ovih izazova bit će važno za dugoročni gospodarski razvoj i održivost Hrvatske.

Zaključno, utjecaj obrazovne i dobno-spolne strukture na gospodarstvo složena je i višedimenzionalna tema. Obrazovanje je ključna odrednica gospodarskog rasta i razvoja, dok su dobna i spolna struktura važne jer utječu na ekonomski učinak oblikovanjem radne snage, njihove produktivnost i obrazaca potrošnje. Rješavanje prepreka obrazovanju i sudjelovanju u radnoj snazi, promicanje inovacija i tehnoloških promjena te promicanje društvene i političke stabilnosti ključni su za promicanje gospodarskog rasta i razvoja. Usredotočujući se na te politike, kreatori politika mogu stvoriti okruženje koje je pogodno za gospodarski rast i razvoj. Važno je napomenuti da odnos obrazovne i dobno-spolne strukture i gospodarstva nije jednodimenzionalan. Dok se mlađe i obrazovnije stanovništvo povezuje s višim gospodarskim rastom i razvojem, starenje stanovništva također može imati pozitivne učinke na gospodarstvo, poput povećanja štednje i iskustva. Osim toga, utjecaj obrazovne i dobno-spolne strukture na gospodarstvo može varirati u različitim zemljama i regijama. Stoga kreatori politika moraju uzeti u obzir specifičan kontekst svoje zemlje ili regije kad razvijaju politike za promicanje gospodarskog rasta i razvoja. Nedostatak radne snage u Hrvatskoj treba riješiti selektivnim migracijama i poticanjem povratka hrvatskih iseljenika. Općenito, utjecaj obrazovne i dobno-spolne strukture na gospodarstvo važno je područje istraživanja i politike. Razumijevanjem složenog odnosa između obrazovanja, dobno-spolne strukture i ekonomske uspješnosti kreatori politika mogu razviti politike koje promiču ekonomski rast i razvoj i stvaraju naprednije i pravednije društvo.

2. UTJECAJ BIOLOŠKE STRUKTURE NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE

Biološka struktura populacije odnosi se na dobni i spolni sastav stanovništva neke zemlje. Razumijevanje ove strukture ključno je za države jer ima znatne implikacije za različite aspekte razvoja i planiranja. Dobna struktura populacije izravno utječe na potrebu za zdravstvenim i socijalnim uslugama. Veći udio starijih osoba može zahtijevati više zdravstvenih usluga, dok mlađa populacija može zahtijevati više obrazovnih usluga i usluga vezanih uz djecu. Osim toga, dobna struktura stanovništva utječe na radnu snagu i ekonomsku produktivnost. Mlađa i rastuća populacija može potaknuti radnu snagu zemlje i ekonomski rast. Međutim, starije stanovništvo može rezultirati manjkom radne snage i višim omjerima ovisnosti, što može negativno utjecati na ekonomski rast.

Razumijevanje strukture stanovništva također pomaže u formuliranju ekonomskih politika, populacijske politike, razvoju infrastrukture i raspodjeli resursa. Omogućuje vladama da predvide buduće potrebe radne snage i usklade ih s ekonomskim ciljevima i strategijama.

Također, dobna struktura stanovništva ima implikacije za sustave socijalne sigurnosti i mirovina. Veći udio starijih osoba može opteretiti ove sustave, što može zahtijevati prilagodbe kako bi se osigurala njihova održivost. Osim toga, poznavanje dobne strukture važno je za dizajniranje učinkovitih programa planiranja obitelji i inicijativa u zdravstvu, posebno u adresiranju specifičnih potreba različitih dobnih skupina.

Gledano s ekonomske strane, dobna struktura stanovništva ima nekoliko važnih učinaka. Mlađa i rastuća populacija može dovesti do većih stopa potrošnje, potičući ekonomski rast. S druge strane, starije stanovništvo može utjecati na manjak radne snage, povećane troškove zdravstva i potencijalno veće javne rashode na mirovine.

2.1. Biološka struktura stanovništva

Tablica 1. Dobna struktura stanovništva u razdoblju od 2016. do 2021. godine

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

Dobne skupine	2016.	2017.	2018.	2019.	2020.	2021.
Ukupno	4 174 349	4 124 531	4 087 843	4 056 253	4 047 680	3 879 000
0 – 4	196 166	190 580	186 302	183 426	181 545	176 100
5 – 9	209 373	208 110	204 356	199 878	193 969	182 200
10 – 14	201 767	199 122	199 929	201 471	201 728	195 800
15 – 19	230 841	218 877	208 619	201 160	197 771	189 100
20 – 24	242 484	242 147	240 768	239 273	236 041	210 600
25 – 29	257 280	248 131	241 380	238 309	237 555	214 000
30 – 34	282 513	272 448	265 239	258 083	251 732	228 400
35 – 39	288 959	286 157	282 922	281 549	279 384	256 600
40 – 44	277 909	274 936	274 568	276 757	279 103	267 600
45 – 49	277 467	271 129	267 257	266 485	267 699	260 500
50 – 54	297 039	291 899	286 914	282 968	276 199	261 400
55 – 59	306 486	302 822	299 585	293 118	287 720	280 100
60 – 64	295 787	299 863	297 392	297 909	294 571	289 400
65 – 69	251 815	253 012	261 207	264 499	269 770	278 300
70 – 74	177 933	182 140	186 096	195 664	210 862	228 800
75 – 79	380 521	383 148	385 309	384 704	382 031	360 100

Tijekom razdoblja od 2016. do 2021. godine, promatrana dobna struktura stanovništva u Hrvatskoj ukazuje na značajne demografske promjene i trendove. U 2016. godini, populacija u dobi od 0 do 14 godina brojala je 607 306 osoba, s najvećim brojem djece u dobi od 5 do 9 godina (209 373) i od 10 do 14 godina (201 767). Međutim, taj broj je do 2021. godine pao na 553 700, sugerirajući kontinuirani trend niskog nataliteta i demografske promjene.

Što se tiče radno aktivne populacije odnosno osobe u starosti od 15 do 64 godine, najveći broj osoba u 2016. godini bio je u dobi od 35 do 39 godina (288 959) i od 40 do 44 godina (277 909). U 2021. godini, najbrojniji segment i dalje čine osobe u dobi od 35 do 39 godina (256 600) i od 40 do 44 godina (267 600), no zabilježen je pad u njihovom broju. Paralelno, primjećujemo porast broja osoba u dobi od 60 do 64 godine (289 400), što ukazuje na proces starenja radne snage.

Broj starijeg stanovništva, u razdoblju od 2016. do 2021. godine, povećao se za 56 931 osobe, odnosno za 7.02%. Ova populacija je od izuzetne važnosti te predstavlja izazov za društvo u smislu osiguravanja adekvatne zdravstvene skrbi, socijalne potpore i prilagođenih mirovinskih

sustava. Ovo povećanje jasno signalizira nastavak procesa starenja stanovništva i nužnost prilagodbe društva kako bi se osigurala odgovarajuća skrb i podrška za stariju populaciju.

Analiza dobne strukture stanovništva za 2016. i 2021. godinu ukazuje na nekoliko važnih promjena i trendova u demografskim karakteristikama Hrvatske. Smanjenje broja mlade populacije i povećanje broja starije populacije ističu potrebu za politikama koje podržavaju obitelji i potiču natalitet, ali istovremeno i za politikama koje osiguravaju zdravstvenu skrb, socijalnu podršku i prilagodbu društva na starenje stanovništva. Istodobno, potrebno je usmjeriti pažnju na mlade generacije kako bi se osiguralo njihovo obrazovanje, zapošljavanje i aktivno participiranje u društvu. Povećanje broja starijih radno sposobnih osoba također ukazuje na potrebu za politikama koje promiču radnu angažiranost starije dobi i osiguravaju održivost radne snage.

Tablica 2. Spolna struktura stanovništva u razdoblju od 1953. do 2021. godine

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

	Ukupno	Muškarci	Žene	Spolna raspodjela %	
				Muškarci	Žene
1953.	3 936 022	1 861 229	2 074 793	47,29	52,71
1961.	4 159 696	1 986 204	2 173 492	47,75	52,25
1971.	4 426 221	2 139 048	2 287 173	48,33	51,67
1981.	4 601 469	2 226 890	2 374 579	48,40	51,60
1991.	4 784 265	2 318 623	2 465 642	48,46	51,54
2001.	4 437 460	2 315 900	2 301 560	48,13	51,87
2011.	4 284 889	2 066 335	2 218 554	48,22	51,78
2021.	3 871 883	1 865 129	2 006 704	48,17	51,83

U razdoblju od 1953. do 2021. godine mijenjao se broj muškaraca i žena u Hrvatskoj. Primjećuje se da su tijekom većeg dijela promatranog razdoblja žene činile veći dio stanovništva. Domovinski rat koji je trajao od 1991. do 1995. godine u Hrvatskoj ima značajan utjecaj na demografsku strukturu stanovništva, a to se i dalje odražava u posljednjem desetljeću. Gubitak života mladih muškaraca tijekom rata stvorio je dugoročne posljedice za omjer muškaraca i žena u populaciji. Ratna razaranja, gubitak života i trajne fizičke i psihičke posljedice rata utjecali su na reproduktivno ponašanje i demografske trendove. Mnogi mladi muškarci nisu se vratili iz rata, što je dovelo do smanjenja muške populacije u odnosu na

žensku. Ove promjene u demografskoj strukturi imaju duboke implikacije na različite aspekte društva. S obzirom na to da je broj starijih osoba u porastu, a broj radno aktivnog stanovništva (posebno muškaraca) relativno manji, javljaju se izazovi u održavanju mirovinskog sustava i pružanju zdravstvene i socijalne skrbi starijim građanima.

Negativan migracijski saldo Hrvatske tijekom proteklih desetljeća, kad je broj iseljenih osoba bio veći od broja doseljenih, također može djelomično objasniti razlike u spolnoj strukturi. Često je migracija karakterizirana iseljavanjem mladih, radno sposobnih osoba, što može utjecati na omjer muškaraca i žena u populaciji. Osim toga, valja istaknuti da su u ranijim emigracijskim trendovima prvenstveno sudjelovali mlađi muškarci koji su tražili bolje radne prilike izvan svoje domovine, dok danas bilježimo promjenu u obrascu emigracije, pri čemu cijele mlade obitelji često donose odluku o napuštanju zemlje u potrazi za stabilnijim životnim uvjetima i perspektivama za budućnost.

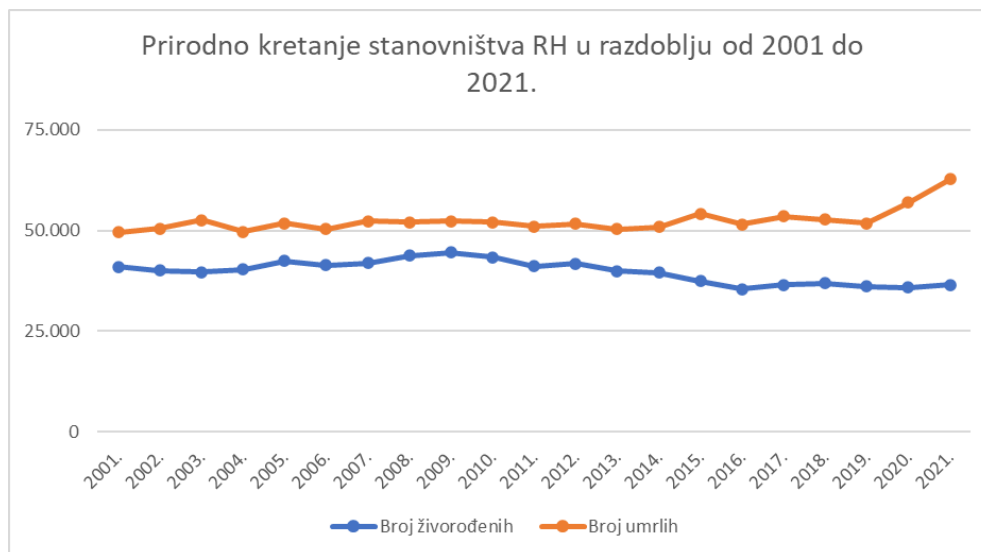
Tablica 3. Prirodno kretanje stanovništva u razdoblju od 2001. do 2021. godine

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

GODINA	BROJ ŽIVOROĐENIH	BROJ UMRLIH	STOPA ROĐENIH	STOPA UMRLIH	PRIRODNO KRETANJE
2001.	40.993	49.552	9,2	11,2	-8.559
2002.	40.094	50.569	9,0	11,4	-10.475
2003.	39.668	52.575	8,9	11,8	-12.907
2004.	40.307	49.756	9,1	11,2	-9.449
2005.	42.492	51.790	9,6	11,7	-9.298
2006.	41.446	50.378	9,3	11,3	-8.932
2007.	41.910	52.367	9,5	11,8	-10.457
2008.	43.753	52.151	9,9	11,8	-8.398
2009.	44.577	52.414	10,1	11,8	-7.837
2010.	43.361	52.096	9,8	11,8	-8.735
2011.	41.197	51.019	9,4	11,6	-9.822
2012.	41.771	51.710	9,8	12,1	-9.939
2013.	39.939	50.386	9,4	11,8	-10.447
2014.	39.566	50.839	9,3	12	-11.273
2015.	37.503	54.205	8,9	12,9	-16.702
2016.	35.537	51.542	9,0	12,3	-14.005
2017.	36 556	53.477	8,9	13	-16 921
2018.	36 945	52.706	9	12,9	-15 761
2019.	36 135	51.794	8,9	12,8	-15 659
2020.	35 845	57.023	8,9	14,1	-21 178
2021.	36 508	62.712	9,4	16,1	-26 204

Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva od 2001. do 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

Na temelju navedenih podataka mogu se vidjeti trendovi u prirodnom kretanju stanovništva u Hrvatskoj tijekom perioda od 2001. do 2021. godine. Prirodno kretanje odnosi se na razliku između broja rođenih i broja umrlih u određenoj godini. Ako je prirodno kretanje negativno, to znači da je broj umrlih veći od broja rođenih.

Godine 2001. prirodno kretanje iznosilo je -8 559, što znači da je broj umrlih bio veći od broja rođenih za taj broj. U idućim godinama prirodno kretanje nastavilo je biti negativno s tendencijom povećanja. Godine 2011. zabilježen je prirodni pad od -9 822. Nakon 2011. prirodno kretanje malo je fluktuiralo, ali ostalo negativno. To upućuje na to da Hrvatska ima problem s prirodnom obnovom stanovništva. Godine 2020. i 2021. zabilježeni su dramatično negativni brojevi u prirodnom kretanju, -21.178 i -26.204. Niska stopa fertiliteta, promjene u društvenim normama i ekonomskim uvjetima utječu na odluke o osnivanju obitelji u Hrvatskoj. Povećana prosječna životna dob dovodi do više starijih osoba u populaciji, dok se broj novorođenčadi smanjuje te rezultira prirodnim padom. Iseljavanje mladih u potrazi za boljim prilikama u inozemstvu smanjuje broj reproduktivno sposobnih osoba. Ekonomski čimbenici, poput nezaposlenosti i financijske nesigurnosti, također često utječu na odgađanje osnivanja obitelji.

Tablica 4. Prosječna starost, indeks starenja i fertilni kontingent stanovništva u razdoblju od 2001. do 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

	PROSJEČNA STAROST			INDEKS STARENJA			FERTILNI KONTINGENT
	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene	žene
2001.	39,3	37,5	41,0	90,7	71,6	110,8	46,9
2002.	39,6	37,8	41,3	93,8	74,1	114,3	47,1
2003.	39,9	38,1	41,5	96,2	76,1	117,2	46,9
2004.	40,1	38,3	41,8	98,4	77,8	119,9	46,7
2005.	40,3	38,5	42,0	99,6	78,7	121,5	46,4
2006.	40,5	38,8	42,2	100,5	79,4	122,6	46,1
2007.	40,8	39,0	42,4	103,1	81,7	125,5	45,8
2008.	41,0	39,2	42,6	105,2	83,6	127,8	45,6
2009.	41,1	39,4	42,8	107,6	85,8	130,4	45,3
2010.	41,3	39,5	43,0	110,3	88,5	133,3	45,0
2011.	41,8	40,0	43,5	115,7	92,9	139,7	43,8
2012.	42,0	40,2	43,7	117,8	95,1	141,7	43,6
2013.	42,2	40,3	43,9	121,0	98,0	145,2	43,4
2014.	42,4	40,5	44,1	123,9	100,8	148,4	43,1
2015.	42,6	40,7	44,3	127,5	104,1	152,2	42,8
2016.	42,8	41,0	44,5	132,0	108,2	157,0	42,4
2017.	43,1	41,3	44,8	136,9	112,8	162,3	41,9
2018.	43,4	41,5	45,0	141,4	116,7	167,5	41,5
2019.	43,6	41,8	45,3	145,4	120,5	171,8	41,1
2020.	43,8	42,0	45,5	149,3	124,1	176,0	40,8
2021.	44,3	42,5	45,9	155,6	130,2	182,5	40,0

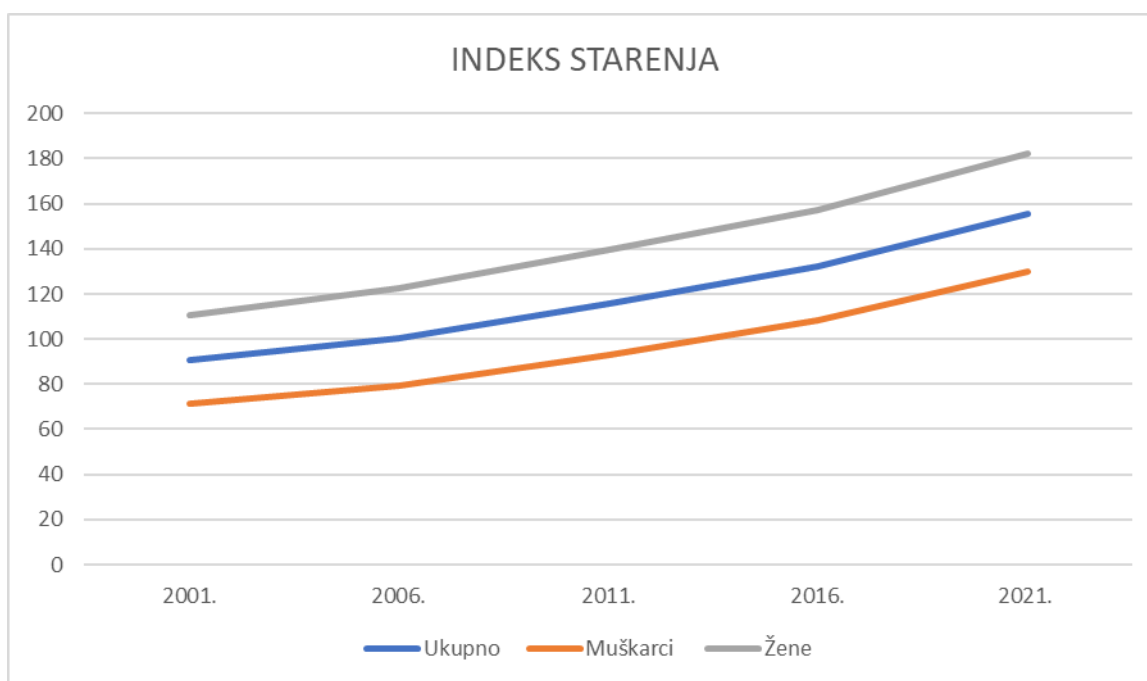
Na temelju navedenih podataka o prosječnoj dobi stanovništva u Hrvatskoj tijekom razdoblja od 2001. do 2021. godine može se primijetiti postupno povećanje prosječne dobi stanovništva. To ukazuje na proces starenja populacije. Ova pojava ima važan utjecaj na društvo, ekonomiju i druge aspekte života. Godine 2001. prosječna dob stanovništva iznosila je 39,3 godine. Tijekom idućih godina prosječna dob je kontinuirano rasla, a 2021. godine dostigla je 44,3 godine. Starije stanovništvo obično ima veće potrebe za zdravstvenim uslugama i njegom, što povećava troškove zdravstvenog sustava.

Promatranjem promjena primjećuje se da se fertilni kontingent (broj žena u fertilnoj dobi) smanjivao tijekom gotovo svake godine, osim u 2002. godini kad je zabilježen blagi porast od 0,43 %. Opći trend je negativan, što ukazuje na pad fertilnog kontingenta tijekom analiziranog razdoblja. Najveći pad u fertilnom kontingentu zabilježen je u 2011. godini kad je postotna promjena iznosila -2,67 %. Također, znatan pad zabilježen je u 2017. godini, s postotnom

promjenom od -1.18 % te u 2021. godini s postotnom promjenom od -1.96 %. Kad se pogledaju podatci, primjećuje se opći trend smanjenja fertilnog kontingenta tijekom godina. Ovo smanjenje može biti zabrinjavajuće jer ukazuje na smanjenje plodnosti populacije u analiziranom razdoblju. Postoji nekoliko faktora koji mogu doprinijeti smanjenju fertilnog kontingenta u populaciji, uključujući promjene u obrascu rađanja, u porastu prosječne starosti majki pri rođenju djeteta, socioekonomske promjene, promjene u stilu života i društvene norme.

Grafikon 2. Indeks starenja stanovništva u razdoblju od 2001. do 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

Indeks starenja jedan je od najboljih pokazatelja starosti populacije, a pokazuje udio starih 60 i više godina prema broju stanovnika mlađih od 20 godina života (Obadić, Tica, 2016.).

Na temelju prikazanih vrijednosti uočava se da je indeks starenja rastao tijekom ovog perioda. Počevši od 2001. godine, indeks starenja postepeno raste do 2021. godine. Ovo ukazuje na kontinuirani trend starenja stanovništva tijekom promatranog perioda. Rast indeksa starenja ukazuje na to da se ukupna populacija povećava u odnosu na radno sposobno stanovništvo. S povećanjem indeksa starenja, društva se moraju prilagođavati kako bi podržala starije stanovništvo, što uključuje pružanje prikladne zdravstvene i socijalne zaštite, razvijanje programa podrške za starije osobe i dr.

Tablica 5. Očekivano trajanje života

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

OČEKIVANO TRAJANJE ŽIVOTA	
2011.	76,9
2012.	77
2013.	77,2
2014.	77,6
2015.	77,4
2016.	78,1
2017.	77,9
2018.	78,2
2019.	78,5
2020.	77,8
2021.	80,7

Analiza očekivanog trajanja života za razdoblje od 2011. do 2021. godine pokazuje nekoliko važnih promjena u demografskim obrascima i zdravstvenim trendovima u zemlji. Primjetno je da je prosječno trajanje života u Hrvatskoj općenito raslo tijekom posljednjeg desetljeća. U 2011. godini prosječno trajanje života iznosilo je 76,9 godina, a do 2021. godine ova brojka porasla je na 80,7 godina. Ovo je pozitivan indikator i ukazuje na poboljšanje uvjeta života, poboljšanu zdravstvenu skrb i općenito smanjenje smrtnosti u zemlji. Unutar ovog desetogodišnjeg razdoblja primjećuju se godišnje varijacije u očekivanom trajanju života. Neka razdoblja pokazuju blagi pad (npr. 2012. i 2017. godina), dok su druga razdoblja obilježena porastom (npr. 2013., 2014., 2016., 2018. i 2019. godina). Ove varijacije mogu biti povezane s različitim zdravstvenim događajima, javnozdravstvenim mjerama i drugim faktorima koji mogu utjecati na smrtnost u zemlji. Zanimljivo je primijetiti da je u 2020. godini došlo do blagog smanjenja očekivanog trajanja života na 77,8 godina što može biti povezano s pandemijom bolesti COVID-19 koja je zahvatila svijet i Hrvatsku te dovela do većeg broja smrtnih slučajeva nego što je uobičajeno u tom razdoblju. Pandemija je izazvala znatne zdravstvene izazove i promjene u načinu života, što je utjecalo na očekivano trajanje života. Izuzetno je važan podatak i očekivano trajanje života u 2021. godini, koje iznosi 80,7 godina.

Ovo predstavlja značajan skok u usporedbi s prethodnim godinama i ukazuje na poboljšanje zdravstvenih i socijalnih uvjeta u zemlji. Povećanje očekivanog trajanja života može biti rezultat poboljšanja u zdravstvenoj skrbi, medicinskim tehnologijama, prevenciji bolesti, rezultat većeg fokusa na javnom zdravlju, smanjenja smrtnosti od bolesti srca i krvnih žila, kao i različitih politika za poboljšanje kvalitete života stanovništva.

Analiza očekivanog trajanja života u Hrvatskoj za razdoblje od 2011. do 2021. godine ukazuje na pozitivne trendove u zdravstvenoj situaciji i uvjetima života stanovništva. Međutim, godišnje varijacije i posebno smanjenje u 2020. godini povezano s pandemijom bolesti COVID-19 ističu važnost kontinuiranog praćenja i unapređenja zdravstvenih politika i intervencija kako bi se očuvali pozitivni trendovi u očekivanju trajanja života i poboljšao opći standard života stanovništva.

2.1.1. Utjecaj demografskih promjena na tržište rada

Tablica 6. Makroekonomski indikatori

(Izrada autorice, izvor: <https://www.hnb.hr/>)

	2018.	2019.	2020.	2021.
Radno sposobno stanovništvo (15+)	3 531 000	3 519 000	3 512 000	3 508 000
Aktivno stanovništvo	1 807 000	1 798 000	1 792 000	1 816 000
Zaposleni	1 655 000	1 679 000	1 657 000	1 678 000
Nezaposleni	152 000	119 000	135 000	138 000
Neaktivno stanovništvo (15+)	1 724 000	1 721 000	1 720 000	1 692 000
BDP po stanovniku (u EUR)	12.704	13.476	12.471	15.015
BDP – realna godišnja stopa promjene (%)	2,8	3,4	-8,5	13,1
Stopa nezaposlenosti	8,4	6,6	7,5	7,6
Stopa zaposlenosti	46,9	47,7	47,2	47,8

Ukupno radno sposobno stanovništvo u zemlji relativno je stabilno tijekom promatrane četiri godine. Tijekom navedenog razdoblja aktivna radna snaga ostala je konstantna, s tek blagim fluktuacijama. Paralelno s tim, broj zaposlenih bilježio je blagi rast, što ukazuje na stabilno zapošljavanje. Osim toga, pozitivni ekonomski razvoj odražava se i u postupnom rastu BDP-a po stanovniku tijekom četiri godine. Godišnje stope rasta BDP-a bilježe znatne fluktuacije. U 2020. godini BDP je doživio znatan pad od -8,5 %, što ukazuje na negativne učinke gospodarske recesije, vjerojatno povezane s pandemijom bolesti COVID-19. Međutim, u 2021. godini BDP

je zabilježio izniman rast od 13,1 %, što ukazuje na brzu gospodarsku obnovu nakon krize. Stopa nezaposlenosti relativno je niska tijekom promatranog razdoblja, s malim fluktuacijama. To sugerira relativno stabilno tržište rada, unatoč ekonomskim fluktuacijama. Stabilnost i održiva stopa zaposlenosti te relativno niska stopa nezaposlenosti ukazuju na gospodarsku otpornost i fleksibilnost u suočavanju s ekonomskim izazovima te na iseljavanje radno aktivnog stanovništva. Snažan pad BDP-a u 2020. godini odražava utjecaj pandemije bolesti COVID-19 na gospodarstvo, no brzi oporavak i visoka stopa rasta u 2021. godini signaliziraju gospodarsku revitalizaciju. Budući da se zemlja suočila s negativnim gospodarskim rastom u 2020. godini, može biti važno prilagoditi ekonomske politike kako bi se održao pozitivan gospodarski rast i izbjegao budući pad.

Tablica 7. Projekcije makroekonomskih varijabli

(Izrada autorice, izvor: <https://www.hnb.hr/>)

	2022.	2023.	2024.	2025.
Promjena zaposlenosti	2,5	1,5	1,2	1,3
Stopa nezaposlenosti	7,0	6,5	6,1	5,8
Nominalna brutoplaća	7,9	11,7	6,3	4,3
Realna brutoplaća	-2,5	3,7	2,3	1,9

Prema projekcijama Hrvatske narodne banke očekuje se postupan rast zaposlenosti tijekom razdoblja od 2022. do 2025. godine. Stopa rasta zaposlenosti pokazuje blagi pad iz godine u godinu, ali ukupno gledano rast zaposlenosti ostaje pozitivan i relativno stabilan. Stopa nezaposlenosti postupno pada iz godine u godinu, što ukazuje na poboljšanje uvjeta na tržištu rada. Prognozira se da će nominalna bruto plaća bilježiti rast tijekom razdoblja od 2022. do 2025. godine. Stopa rasta nominalne bruto plaće ima različite fluktuacije iz godine u godinu, no ukupno gledano plaće će rasti s vremenom.

Tablica 8. Prosječna mjesečna neto plaća u zemljama EU-a u 2023. (u eurima)

(Izrada autorice)

Hrvatska	1 150
Austrija ¹	2 224
Njemačka ²	2 802
Mađarska ³	1 028,40
Slovenija ⁴	1 479,56
Italija ⁵	1 740

Njemačka se izdvaja kao zemlja s najvišim prosječnim neto plaćama u usporedbi s drugim zemljama navedenim. Austrija ima visoke prosječne neto plaće, koje su niže od Njemačke, ali ipak značajno iznad prosjeka za Europu. To se može pripisati njezinoj snažnoj i stabilnoj ekonomiji, te visokom razini razvijenosti i produktivnosti. Slovenija se pozicionira između Italije i ostalih zemalja Europe u smislu prosječnih neto plaća. Ima stabilnu gospodarsku situaciju i visoku razinu životnog standarda u usporedbi s drugim zemljama u regiji. Mađarska ima znatno niže prosječne neto plaće u usporedbi s prethodno navedenim zemljama. Ovo može biti posljedica niže razvijenosti gospodarstva i manje produktivnosti u usporedbi s drugima. Hrvatska ima prosječne neto plaće koje su nešto više od Mađarske, ali ipak niže od ostalih zemalja u analizi. Hrvatska se suočava s izazovima u gospodarstvu i zapošljavanju, što može utjecati na visinu prosječnih plaća.

S obzirom na raznolikost ekonomskih situacija i razvoja u ovim zemljama, razlike u prosječnim neto plaćama nisu iznenađujuće. Njemačka i Austrija se ističu kao zemlje s visokim standardima života i visokim plaćama, dok druge zemlje u analizi imaju različite izazove koje treba riješiti kako bi se poboljšala ekonomska situacija i rast plaća.

¹ <https://www.statistik.at/statistiken/bevoelkerung-und-soziales/einkommen-und-soziale-lage/monatseinkommen>

² https://www.destatis.de/DE/Themen/Arbeit/Verdienste/Realloehne-Nettoverdienste/_inhalt.html

³ <https://www.ksh.hu/gyorstajekoztatok/ker/ker2303.html>

⁴ <https://www.stat.si/StatWeb/en/News/Index/10860>

⁵ <http://www.calcolostipendionetto.it/>

2.1.2. Utjecaj starenja stanovništva

„Gospodarske posljedice starenja stanovništva očituju se u povećanim javnim izdacima za zdravstvo, socijalnu skrb, mirovine i na promjene u strukturi potrošnje.” (Obadić i Smolić, 2008.)

Starenje stanovništva ima znatne posljedice na radnu snagu u zemlji utječući na različite aspekte tržišta rada, gospodarstva i socijalnog sustava. Jedan od najizraženijih i neposrednih utjecaja starenja stanovništva na radnu snagu jest mogući nedostatak radne snage. Kako znatan broj starijih radnika odlazi u mirovinu, smanjuje se broj raspoloživih stručnih i iskusnih radnika u različitim sektorima. Ova nestašica radnika može predstavljati izazov za poduzeća jer se bore da pronađu odgovarajuće zamjene i održe razinu produktivnosti.

Nedostatak radne snage može posebno teško pogoditi djelatnosti sa specijaliziranim vještinama, poput zdravstva, inženjerstva i obrazovanja, gdje je bogato iskustvo i znanje presudno. Osim toga, starenje stanovništva može dovesti do promjena u strukturi vještina koje je radna snaga razvila. Stariji radnici mogu posjedovati vrijedno iskustvo i znanje koje se ne prenosi lako na mlađe generacije, što može rezultirati gubitkom ključnih vještina u određenim industrijama. Na primjer, u tradicionalnim zanatima i obrtima znanje i tehnike koje su se prenosile iz generacije na generaciju možda se neće u potpunosti zadržati formalnim obrazovanjem ili programima osposobljavanja. To znači da određene specijalizirane vještine i umijeća mogu biti u opasnosti da nestanu zajedno sa starenjem radne snage.

S druge strane, starenje stanovništva također može značiti priliku za radnike. Kako starija generacija odlazi u mirovinu, može se otvoriti više slobodnih radnih mjesta na višim pozicijama i tako mlađim zaposlenicima omogućiti napredovanje u karijeri. To može potaknuti veću suradnju među generacijama i dijeljenje znanja, dok mlađi radnici uče iz iskustava starijih kolega. Dodatno, može se povećati potražnja za uslugama usmjerenima prema starijim osobama, kao što su zdravstvena zaštita, skrb za starije osobe i aktivnosti u slobodno vrijeme, što stvara nove poslovne prilike u tim sektorima.

Još jedan aspekt koji treba uzeti u obzir jest utjecaj starenja stanovništva na produktivnost i ekonomski rast. Stariji radnici mogu doživjeti smanjenje fizičkih sposobnosti i, u nekim slučajevima, kognitivnih sposobnosti, što može utjecati na njihovu produktivnost. Ovo

smanjenje produktivnosti može imati posljedice na ukupni gospodarski rast. Nadalje, starije osobe mogu imati drukčije želje i potrebe u vezi s radom, poput smanjenog radnog vremena ili polumirovine, što može utjecati na ukupnu stopu sudjelovanja radne snage i ekonomsku produktivnost. Dok nedostatak radne snage i mogući gubitak ključnih vještina predstavljaju velike izazove, postoje i prilike za napredovanje u karijeri i stvaranje novih radnih mjesta, posebno u industrijama usmjerenim prema starijim osobama.

U proteklih tridesetak godina Hrvatska se suočila sa znatnim demografskim promjenama koje uključuju i povezanost starenja stanovništva s niskom stopom nataliteta. Evidentno je starenje stanovništva. Uspoređujući statistike iz 90-ih godina prošlog stoljeća s onima iz 20-ih godina ovog stoljeća, primjetan je porast prosječne životne dobi hrvatskih građana. To je rezultat poboljšanja medicinske skrbi, zdravstvenih uvjeta i općeg životnog standarda. Međutim, s povećanjem životne dobi dolazi i izazov održavanja ekonomske aktivnosti i socijalne sigurnosti za starije građane. Druga evidentna promjena jest pad stope nataliteta. Broj novorođenčadi u Hrvatskoj u 20-ima ovog stoljeća znatno je niži u usporedbi s devedesetima prošloga stoljeća. Razlozi za to uključuju promjene u društvenim vrijednostima, ekonomskim uvjetima, odgađanje rađanja djece radi obrazovanja i karijere te poteškoće u usklađivanju obiteljskog i profesionalnog života. Također, važno je napomenuti da žene sve kasnije ulaze u brakove i da odgađaju trenutak roditeljstva. Većina žena danas prvo dijete rađa s oko 31 godinom. Ovo odgađanje roditeljstva može povećati rizik od neplodnosti, što dodatno utječe na pad stope nataliteta u zemlji. Ova dva trenda zajedno stvaraju demografski izazov za Hrvatsku. Starenje stanovništva dovodi do povećanja opterećenja sustava zdravstvene skrbi i mirovinskih fondova, dok niska stopa nataliteta utječe na dugoročnu održivost radne snage i ekonomski rast.

2.1.3. Utjecaj na mirovinski sustav

Sa starenjem stanovništva javlja se i pritisak na socijalne sustave, posebno u područjima mirovina i zdravstvene skrbi. Rast broja umirovljenika dovodi do povećane potražnje za mirovinskim izdatcima i uslugama zdravstvene skrbi za starije građane, stoga vlade i sustavi socijalne sigurnosti moraju odgovoriti na izazove osiguravanja adekvatne financijske potpore umirovljenicima.

Mirovinski sustav je skup pravnih normi, financijskih i institucionalnih aranžmana kojima se regulira osiguranje od rizika starosti, invalidnosti i gubitka hranitelja. (Puljiz, 2007.)

U Hrvatskoj mirovinski sustav ima važnu ulogu u osiguravanju socijalne sigurnosti građana. On se sastoji od tri stupa, od kojih su prva dva obvezna za sve zaposlene osobe u zemlji, dok je treći stup opcionalan i temelji se na dobrovoljnoj mirovinskoj štednji uz poticaje države. Svaki zaposleni u Hrvatskoj obavezan je doprinositi mirovinskom osiguranju, pri čemu se ukupan iznos izdvaja iz brutoplaće i iznosi 20 %. Ta sredstva dijele se na prvi i drugi stup mirovinskog sustava. Prvi stup osigurava temeljnu mirovinu, dok se drugi stup odnosi na dodatno osiguranje koje doprinosi boljoj mirovini. Treći stup, koji nije obavezan, omogućuje građanima da samostalno odluče hoće li uplaćivati u privatni mirovinski fond. Ovaj stup potiče osobnu odgovornost za vlastitu budućnost te nudi državne poticaje kako bi potaknuo građane da aktivno štede za mirovinu prema vlastitim mogućnostima i ciljevima.

Tablica 9. Odnos broja osiguranika i korisnika mirovina te udjeli mirovina u prosječnoj netoplaći RH.

(Izrada autorice, izvor: <https://www.mirovinsko.hr/>)

Broj osiguranika – 06. 2023.	1 680 814
Sveukupan broj korisnika mirovina – 06. 2023.	1 225 280
Odnos broja korisnika mirovina i osiguranika	1:1,37
Prosječna mjesečna isplaćena netoplaća RH	1 050
Udio ukupne prosječne mirovine ZOMO-a* u prosječnoj isplaćenoj netoplaći RH	45,06
Udio prosječne starosne mirovine prema ZOMO-u s mirovinskim stažem od 40 i više godina u prosječnoj mjesečnoj isplaćenoj netoplaći RH	66,04

*ZOMO – korisnici mirovina koji su pravo na mirovinu ostvarili prema Zakonu o mirovinskom osiguranju - ZOMO.

Odnos broja korisnika mirovina i zaposlenih iznosi 1:1,37 u 2023. godini, što sugerira da na jednog korisnika mirovina dolazi otprilike 1,37 osiguranika. To ukazuje na starenje stanovništva i pritisak na mirovinski sustav. Prosječna mjesečna neto plaća u Hrvatskoj iznosi 1.150 eura, a udio starosnih mirovina čini 45,06 % te plaće. To znači da prosječni umirovljenici primaju 45,06 % neto plaće koju zarađuje radna populacija. Visoki postotak poput ovoga može ukazivati na znatan udio nacionalnog dohotka koji se troši na mirovinske isplate, što također

može utjecati na održivost mirovinskog sustava. Postotak prosječne starosne mirovine prema ZOMO-u s mirovinskim stažem od 40 i više godina u prosječnoj mjesečnoj netoplaći iznosi 66,04 %. To znači da umirovljenici s 40 ili više godina radnog staža u prosjeku primaju 66,04 % neto plaće. Podatci sugeriraju da postoji zamjetan broj korisnika mirovina u usporedbi s aktivnim osiguranicima, što predstavlja izazov za održivost mirovinskog sustava.

Tablica 10. Prihodi i rashodi HZMO-a u 2022. godini (u eurima)

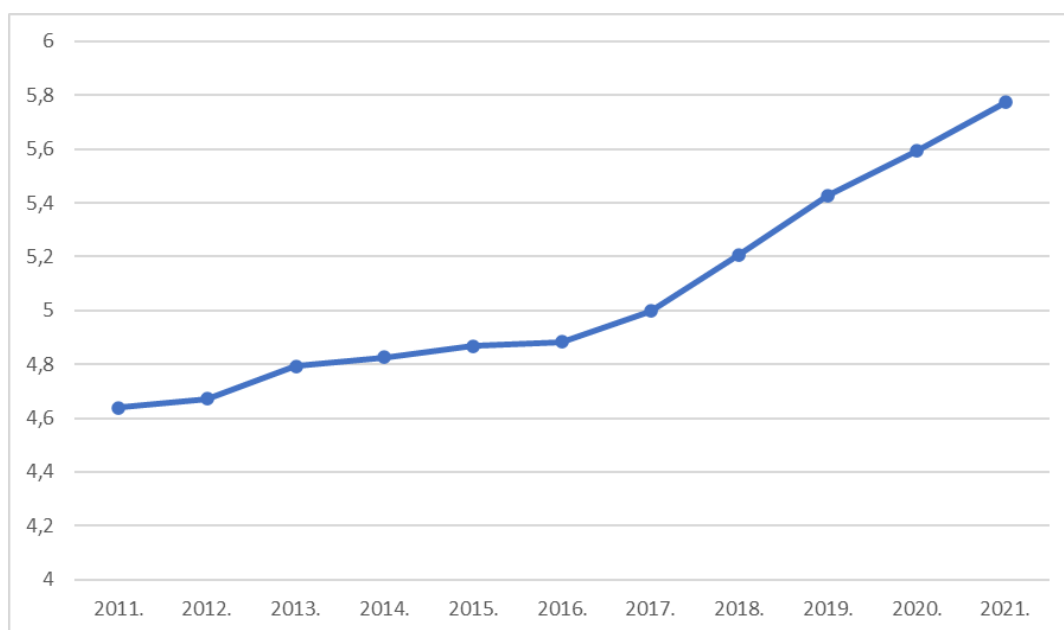
(Izrada autorice, izvor: <https://www.mirovinsko.hr/>)

PRIHODI	
Prihodi iz proračuna	
- od doprinosa za mirovinsko osiguranje	3 801 827 186.41
- opći prihodi proračuna	2 673 293 518.08
Vlastiti prihodi	378 312.16
Ostali prihodi	13 620 889.24
UKUPNI PRIHODI	6 489 119 905.77
RASHODI I IZDATCI	
Rashodi za zaposlene	46 886 764.62
Mirovine i mirovinska primanja	6 218 965 151.9
Osiguranje sredstava za doprinose na temelju individualne kapitalizirane štednje za pojedine kategorije osiguranika	1 951 116.33
Ostali rashodi	219 348 834.69
UKUPNI RASHODI I IZDATCI	6 487 151 867.54

Odgovornost za financiranje mirovinskog sustava uglavnom leži na prihodima od doprinosa za mirovinsko osiguranje, koji čine 58,6 % ukupnih prihoda proračuna mirovinskog sustava. Rashodi za mirovine i mirovinska primanja čine većinu ukupnih rashoda mirovinskog sustava, čak 95,9 %. To ukazuje na visoke troškove isplate mirovina u odnosu na ostale stavke rashoda. Starije stanovništvo koje prima mirovinu predstavlja veliki teret za proračun Republike Hrvatske. Prihodi i rashodi pokazuju da mirovinski sustav u Hrvatskoj trenutno ima izazove u financiranju, pogotovo s obzirom na demografske promjene i starenje stanovništva. Osiguranici koji uplaćuju doprinose za mirovinsko osiguranje moraju podupirati sve veći broj korisnika mirovina, što dovodi do povećanog pritiska na proračun.

Grafikon 2. Kretanje rashoda za mirovine u mlr. eura (2011.-2021.)

(Izrada autorice, izvor: <https://www.mirovinsko.hr/>)

Navedeni podaci prikazuju kontinuirani rast izdavanja za mirovine tijekom desetogodišnjeg razdoblja od 2011. do 2021. godine. Izdavanja za mirovine bilježe konstantan rast svake godine tijekom promatranog razdoblja. Ukupna izdvajanja za mirovine povećala su se za gotovo 1.1 milijardu eura u razdoblju od 2011. do 2021. godine. Ovo ukazuje na značajan financijski teret koji mirovinski sustav nosi.

2.1.4. Utjecaj fiskalnog sustava na nejednakost i siromaštvo u hrvatskoj

Prema procjenama Svjetske banke fiskalni sustav u Hrvatskoj znatno je smanjio nejednakost u 2018. godini. Prije fiskalnih intervencija Gini koeficijent (mjera koja se koristi za izračunavanje nejednakosti u dohotku) iznosi 0,474 ako se mirovinski doprinosi određuju kao državni transferi, dok je 0,360 ako se mirovine smatraju odgođenim dohotkom. Kad se uzmu u obzir izravni porezi, doprinosi za socijalno osiguranje i izravni transferi, nejednakost pada na 0,297. Međutim, neizjednačavajući učinci neizravnih poreza (PDV-a i trošarina) povećavaju Gini indeks na 0,326. Najveći pad nejednakosti dolazi od socijalnih izdataka za zdravstvo i obrazovanje, što smanjuje Gini koeficijent na 0,238 za konačni dohodak kućanstava. Ukupno

smanjenje nejednakosti od tržišnog dohotka kućanstava i mirovina do konačnog dohotka bilo je najmanje 0,122 bodova Gini indeksa kad se mirovine shvaćaju kao odgođeni dohodak i najviše 0,236 bodova kad se mirovine određuju kao državni transferi.

S druge strane, potpuno drukčija priča odnosi se na siromaštvo u hrvatskom fiskalnom sustavu. Analizom tog sustava došlo se do dvije spoznaje:

Izravni porezi, doprinosi za socijalno osiguranje i izravni transferi pomažu smanjiti siromaštvo, što se mjeri nacionalnim pragom rizika od siromaštva. Počevši od 19,3 % kućanstava koja se smatraju siromašnima, kombinirani učinci ove tri intervencije smanjuju siromaštvo na 15,8 %.

Međutim, neizravni porezi povećavaju siromaštvo. Kad se uzmu u obzir, nacionalni prag rizika od siromaštva raste na 30,6 %. Drugim riječima, smanjenje postignuto s izravnim porezima, doprinosima za socijalno osiguranje i izravnim transferima premašuje povećanje uzrokovano neizravnim porezima.

No, utjecaj fiskalnog sustava na siromaštvo među hrvatskim kućanstvima varira. Smanjenje siromaštva putem izravnih poreza, socijalnih doprinosa i izravnih transfera najveće je kod obitelji s troje ili više djece i umirovljenih osoba. Kod obitelji s više djece primljeni poticaji, uglavnom dječji doplatci, nadmašuju plaćanje izravnih poreza i socijalnih doprinosa, što rezultira smanjenjem siromaštva od 34,3 na 21,3 %. Sličan trend vidljiv je kod umirovljenih osoba koje primaju više od mirovina nego što plaćaju poreza i doprinosa. Međutim, neizravni porezi povećavaju siromaštvo kod svih kućanstava. Ukupni učinak svih razmatranih reformi od 2018. do 2021. godine (uključujući poreze, doprinose za socijalno osiguranje i socijalne potpore) rezultirao je povećanjem nejednakosti.

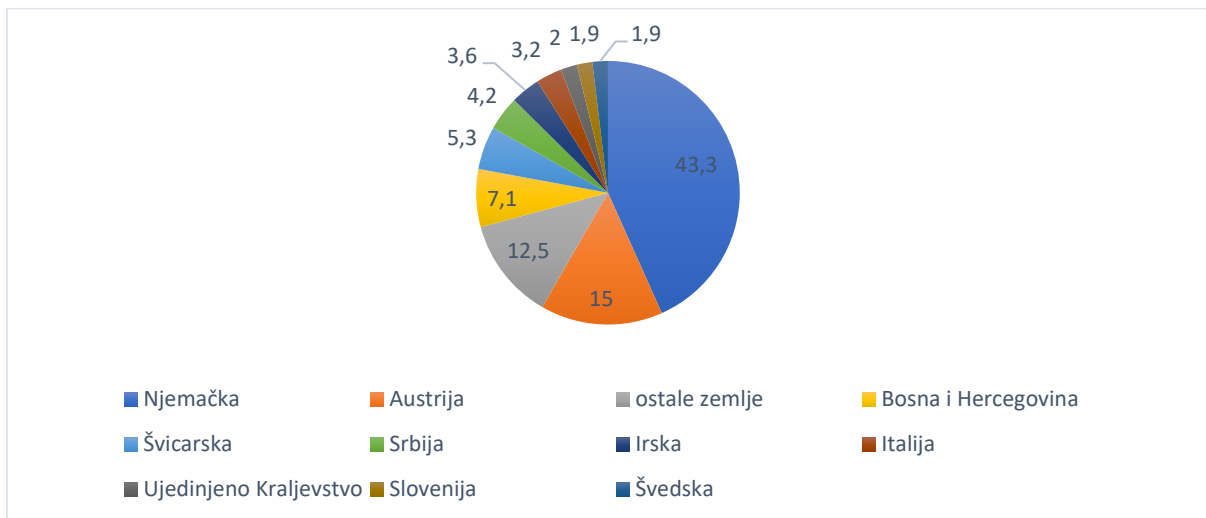
2.2. Migracije i njihov utjecaj na gospodarstvo

Migracija ili mehaničko kretanje stanovništva uz prirodno kretanje stanovništva glavna je odrednica kretanja ukupnog broja stanovnika na nekom području. Ako se njima upravlja kvalitetno, predstavljaju potencijal za zemlje emigracije i imigracije. Za zemlje emigracije osiguravaju manji rast stanovnika, dok za zemlje imigracije pridonose ublažavanju negativnih demografskih trendova, zadovoljavaju potrebe tržišta rada, održavanju postojeće radne snage, utječu na rast produktivnosti, profesionalnu pokretljivost i gospodarski rast. (Skupnjak-Kapić,

2008.) Iseljavanje obično obuhvaća mlade ljude u najboljoj reproduktivnoj dobi, što rezultira smanjenjem stope nataliteta i povećanjem udjela starije populacije u zemljama emigracije. Ovisno o pristupu upravljanja migracijama, ovo može imati dugoročne demografske posljedice na strukturu stanovništva u tim zemljama.

Grafikon 3. Hrvatski državljani odseljeni u inozemstvo prema zemlji iseljenja u 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

U 2021. godini od ukupnog broja odseljenih osoba iz Hrvatske, što je iznosilo 40 424, najveći udio iseljenika usmjerio se prema Njemačkoj i Austriji. Konkretno, 43 % iseljenika odabralo je Njemačku, dok je 15 % svoj put nastavilo u Austriju. Ovi podatci ukazuju na znatan migracijski trend koji karakterizira Hrvatsku, s posebnim naglaskom na zemlje članice Europske unije, pri čemu su Njemačka i Austrija istaknute kao dominantne destinacije. Motivacija za ovakve migracije uključuju ekonomske čimbenike, potragu za unaprijeđenim profesionalnim prilikama, pristup kvalitetnijem obrazovanju i zdravstvenoj skrbi, kao i želju za unaprijeđenim standardom života.

Tablica 11. Vanjske migracije stanovništva RH u razdoblju od 2012. do 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo	Migracijski saldo
2012.	8 959	12 877	-3 918
2013.	10 378	15 262	-4 884
2014.	10 638	20 858	-10 220
2015.	11 706	29 651	-17 945
2016.	13 985	36 436	-22 451
2017.	15 553	47 352	-31 799
2018.	26 029	39 515	-13 486
2019.	37 726	40 148	-2 422
2020.	33 414	34 046	-632
2021.	35 912	40 424	-4 512

Analiza migracijskog salda za razdoblje od 2012. do 2021. godine pruža važne uvide u kretanje stanovništva u Hrvatskoj. Migracijski saldo predstavlja razliku između broja doseljenih i iseljenih osoba u zemlji. Negativan migracijski saldo označava da je broj iseljenih osoba veći od broja doseljenih.

Tijekom analiziranog razdoblja Hrvatska je imala negativan migracijski saldo, što znači da je broj osoba koje su napustile zemlju bio veći od broja onih koji su se doselili. Ovaj trend kontinuiranog negativnog salda ukazuje na problematiku iseljavanja posljednjih 30-ak godina, što znači da mladi i obrazovani pojedinci često napuštaju zemlju u potrazi za boljim životom i radnim prilikama u inozemstvu. Iseljavanje obrazovane i radno sposobne populacije dovodi do smanjenja radne snage i potencijalnih problema s radnom snagom u određenim sektorima. Osim toga, odlazak mlade i obrazovane radne snage smanjuje razvoj inovacija i produktivnost u zemlji, što dugoročno može utjecati na ekonomski razvoj.

Ulaskom Hrvatske u Europsku uniju 2013. godine, otvorila su se nova vrata mogućnostima za mnoge građane. Ova integracija donijela je sa sobom niz promjena u različitim sektorima, uključujući i mobilnosti radne snage. Jedan od ključnih faktora koji je utjecao na migracijske obrasce bio je olakšan pristup radu i životu unutar EU-a. Prije ulaska u EU, migracija iz Hrvatske često je bila obilježena nizom administrativnih prepreka i ograničenja. Međutim, članstvo u Europskoj uniji otvorilo je vrata za slobodan protok ljudi, roba i usluga između

članica. To je značajno pojednostavilo proces zapošljavanja i boravka u drugim članicama EU-a. Jedan od glavnih razloga koji je potaknuo ovaj trend iseljavanja bila je potraga za boljim ekonomskim prilikama i financijskom sigurnošću. Osim toga, članstvo u Europskoj uniji omogućilo je lakši pristup obrazovanju i usavršavanju u drugim zemljama članicama. Mnogi mladi ljudi koriste tu mogućnost kako bi stekli dodatne vještine.

Visoka nezaposlenost, niske plaće, nedostatak karijernih prilika i nezadovoljstvo kvalitetom života često su faktori koji potiču iseljavanje. Povećanje zapošljavanja, poboljšanje radnih uvjeta, poticanje ulaganja i razvoj poduzetničkog okruženja mogu pomoći u smanjenju iseljavanja i privlačenju povratnika u zemlju.

Negativan migracijski saldo Hrvatske za razdoblje od 2012. do 2021. godine ukazuje na složene izazove s kojima se zemlja suočava kao što su starenje stanovništva, financijska nesigurnost, iseljavanje visokokvalificiranih stručnjaka i dr.

Tablica 12. Unutarnje migracije stanovništva RH u razdoblju 2012. do 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

	UKUPNO	PRESELJENO STANOVNIŠTVO		
		MEĐU NASELJIMA ISTOG GRADA/ OPĆINE	MEĐU GRADOVIMA/OPĆINAMA ISTE ŽUPANIJE	MEĐU ŽUPANIJAMA
2012.	68 839	14 314	26 908	27 617
2013.	76 840	16 827	30 054	29 959
2014.	80 736	15 983	30 947	33 806
2015.	75 927	14 241	28 268	33 418
2016.	74 752	14 890	28 350	31 512
2017.	71 580	13 869	27 278	30 433
2018.	71 703	14 238	27 081	30 384
2019.	71 790	14 290	26 982	30 518
2020.	64 155	12 870	24 841	26 444
2021.	71 864	15 104	27 628	29 132

Ukupan broj unutrašnjih migracija varira tijekom godina. Tako je tijekom 2014. godine zabilježen najveći broj migracija i to među županijama. Nakon toga, ukupan broj migracija opadao je tijekom godina te je 2021. došlo do ponovnog povećanja. Ovo povećanje može biti rezultat raznih faktora, uključujući oporavak ekonomije nakon pandemije bolesti COVID-19,

promjene na tržištu rada, ali i druge demografske i ekonomske promjene koje su utjecale na odluke ljudi da se sele.

Tablica 13. Vanjske migracije prema starosti 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

Starost	Doseljeni iz inozemstva	Odseljeni u inozemstvo
Ukupno	35 912	40 424
0 – 4	800	845
5 – 9	654	1 489
10 – 14	579	1 330
15 – 19	1 358	1 528
20 – 24	4 689	4 250
25 – 29	5 079	5 064
30 – 34	4 604	4 833
35 – 39	4 182	4 389
40 – 44	3 565	4 183
45 – 49	2 896	3 609
50 – 54	2 169	2 895
55 – 59	1 631	2 188
60 – 64	1 362	1 320
65 – 69	1 203	1 065
70 – 74	655	803
75 i više	486	633

Broj ukupno doseljenih osoba iz inozemstva 2021. godine iznosi 35 912, dok je ukupno odseljenih osoba u inozemstvo 40 424. Ovaj podatak ukazuje na to da je Hrvatska u analiziranom periodu imala veći broj osoba koje su se iselile u inozemstvo u odnosu na broj osoba koje su se doselile iz inozemstva. U mlađim starosnim grupama odnos između doseljenih i odseljenih osoba varira. U starosnoj grupi od 20. do 24. godine broj doseljenih osoba veći je od broja odseljenih osoba. To može biti posljedica doseljavanja studenata koji dolaze u Hrvatsku radi obrazovanja ili traganja za novim prilikama. Međutim, u starosnim grupama od 25. do 34. godine broj odseljenih osoba veći je od broja doseljenih osoba, što ukazuje na migraciju radno sposobnog stanovništva koje napušta Hrvatsku zbog boljih poslovnih mogućnosti i ekonomske stabilnosti u drugim zemljama. U starosnim grupama od 35 godina i više broj odseljenih osoba uglavnom je veći od broja doseljenih osoba, što ukazuje na kontinuiranu migraciju starijih osoba koje napuštaju Hrvatsku u potrazi za boljim životnim

prilikama ili za mladim članovima obitelji. Prema prikazanim podacima ukupan broj doseljenih osoba bio je veći od broja odseljenih osoba.

3. UTJECAJ OBRAZOVNE STRUKTURE NA GOSPODARSTVO REPUBLIKE HRVATSKE

Obrazovanje je jedan od temelja ekonomskog rasta i prosperiteta svakog društva. Ključno je u oblikovanju radne snage, potiče inovacije i pokreće opći gospodarski razvoj.

Obrazovanjem pojedinci stječu znanje, vještine i stručnost potrebnu za ulazak na tržište rada i produktivan doprinos gospodarstvu. Obrazovana i stručna radna snaga prilagodljivija je i može popuniti uloge u različitim industrijama, što dovodi do povećane produktivnosti i ekonomske učinkovitosti. Također, potiče kreativnost i kritičko razmišljanje, što je ključno za inovacije i tehnološki napredak. Obrazovani pojedinci skloniji su istraživanju i razvoju novih tehnologija, proizvoda i usluga koje potiču ekonomski rast i konkurentnost. Dobro obrazovano stanovništvo lakše pronalazi posao, što smanjuje ukupnu stopu nezaposlenosti. Kako više ljudi radi, ukupni prihodi se povećavaju, što dovodi do smanjenja stope siromaštva i povećanja potrošnje, a to dalje potiče ekonomski rast. Obrazovanje njeguje poduzetnički duh i potiče osnivanje novih tvrtki. Poduzetnici često uvode nove ideje i rješenja, što dovodi do stvaranja radnih mjesta i dodatnog poticanja gospodarske aktivnosti.

Zemlje s dobro obrazovanim stanovništvom obično su otpornije tijekom ekonomskih kriza. Obrazovana radna snaga bolje se prilagođava promjenjivim ekonomskim uvjetima i industrijama smanjujući utjecaj recesija i olakšavajući brži oporavak. Obrazovanje može pridonijeti društvenoj koheziji i stabilnosti. Zemlje s dobro obrazovanim stanovništvom često imaju smanjenu stopu kriminala, bolje zdravstvene rezultate i poboljšanu društvenu harmoniju. Ta stabilnost stvara okruženje povoljno za ekonomski rast i privlači investicije.

U sve više povezanom svijetu ekonomski uspjeh zemlje ovisi o njezinoj sposobnosti natjecanja na globalnoj razini. Obrazovanje pomaže u razvoju stručne i inovativne radne snage koja se može učinkovito natjecati na međunarodnom tržištu privlačenjem stranih investicija i poticanjem izvoza. Obrazovanje može poslužiti kao snažan alat za društvenu mobilnost omogućavajući pojedincima iz svih društvenih slojeva da poboljšaju svoj položaj i doprinesu

ekonomiji. Pružanjem jednakih mogućnosti za kvalitetno obrazovanje društva mogu smanjiti nejednakost prihoda.

Poticanjem razvoja ljudskog kapitala, poticanjem inovacija i promicanjem produktivnosti obrazovanje postavlja temelje za održivi ekonomski rast, prosperitet i društveni napredak. Vlade, tvrtke i pojedinci trebali bi obrazovanje shvatiti prioritarnim područjem kako bi osigurali svijetlu i prosperitetnu budućnost svojih gospodarstava.

3.1. Obrazovna struktura stanovništva

Obrazovna struktura stanovništva analizira se na temelju dviju odrednica:

1. udio nepismenih u društvu
2. završena školska sprema.

Tablica 14. Udio nepismenih osoba od 1971. do 2011. godine

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

	1971.	1981.	1991.	2001.	2011.
Udio nepismenih osoba, %	9,0	5,6	3,0	1,8	0,8

Podaci iz tablice prikazuju postupan pad udjela nepismenih osoba u Hrvatskoj tijekom razdoblja od 1971. do 2011. godine. Važno je napomenuti da broj nepismenih u Hrvatskoj nije ni evidentiran u popisu stanovništva koji se proveo 2021. godine.

U razdoblju od 1971. do 2011. dolazi do znatnog pada udjela nepismenih osoba. Udio nepismenih smanjen je s 9 % u 1971. na samo 0,8 % u 2011. godini. Ovaj trend ukazuje na uspješne napore obrazovnih sustava i društva u cjelini da se smanji nepismenost među stanovništvom. Smanjenje stope nepismenosti ima brojne pozitivne društvene i gospodarske učinke. S obzirom na to da obrazovanje omogućuje pojedincima stjecanje znanja i vještina potrebnih za aktivno sudjelovanje u društvu i gospodarstvu, smanjenje nepismenosti pomaže u

poboljšanju produktivnosti radne snage i potiče gospodarski razvoj. Smanjenje udjela nepismenih također ima pozitivne učinke na socijalnu pravednost i jednakost. Povećana dostupnost obrazovanja omogućava osobama iz različitih socijalnih slojeva pristup znanju i vještinama koje su temeljne za bolje prilike na tržištu rada i društvu općenito. Kako se nepismenost smanjuje, povećava se broj osoba koje su kvalificirane za različite poslove. Ovo može imati pozitivan utjecaj na stopu zaposlenosti, smanjenje nezaposlenosti i povećanje ekonomske stabilnosti zemlje.

Tablica 15. Učenici koji su završili osnovnu ili srednju školu i studenti koji su diplomirali na visokim učilištima u razdobljima od 1961. do 2021.

(Izrada autorice, izvor: www.dzs.hr)

	Osnovno obrazovanje ili manje			Srednjoškolsko obrazovanje			Visoko obrazovanje		
	Ukupno (%)	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene	ukupno	muškarci	žene
1961.	85,6	77,8	92,4	12,6	19,4	6,8	1,8	2,8	0,8
1971.	75,9	66,6	84,3	20,5	28,4	13,4	3,6	5,0	2,3
1981.	65,1	55,5	73,8	28,5	36,4	21,3	6,4	8,1	4,9
1991.	54,0	45,5	61,7	36,5	43,4	30,3	9,5	11,1	8,0
2001.	40,6	32,2	48,3	47,4	55,0	40,5	12,0	12,8	11,2
2011.	30,8	23,8	37,2	52,6	60,0	45,9	16,4	16,0	16,7
2021.	20,4	15,3	24,9	55,5	62,4	49,3	24,1	22,2	25,7

Vidimo da je udio ljudi s osnovnim obrazovanjem ili manje u padu tijekom proteklih desetljeća. To ukazuje na općeniti trend povećanja razine obrazovanja u Republici Hrvatskoj. Udio ljudi s srednjoškolskim obrazovanjem kontinuirano raste. To sugerira da je sve veći broj ljudi u Hrvatskoj stjecao srednjoškolsko obrazovanje. Ukupno gledajući, ovi podaci pokazuju pozitivan trend u obrazovnom sustavu Republike Hrvatske. Povećava se broj ljudi sa srednjoškolskim i visokim obrazovanjem, dok se udio osoba s osnovnim obrazovanjem ili manje smanjuje.

Iako postoji napredak u obrazovanju, jasno je da obrazovna struktura još uvijek ostavlja prostora za poboljšanja. Uspoređujući se s razvijenim zemljama kao što su Austrija⁶, gdje čak

⁶ <https://www.statistik.at/en/statistics/population-and-society/education/education-in-figures>

42 posto ukupnog stanovništva ima završeno visoko obrazovanje, Njemačka⁷ s 36 posto stanovništva s visokim obrazovanjem, te Finska⁸ s 40 posto visokoobrazovanog stanovništva, postaje očito da imamo prostora za rast.

Indeks obrazovanja je sastavni dio Indeksa ljudskog razvoja (HDI) Ujedinjenih naroda, koji mjeri razinu ljudskog razvoja u zemljama diljem svijeta. Indeks obrazovanja se izračunava temeljem dvaju faktora: prosječnih godina obrazovanja među odraslom populacijom i očekivanih godina školovanja za osobe mlađe od 25 godina. Indeks se kreće od 0 do 1, pri čemu 1 označava najvišu razinu obrazovanja.

Podaci koji se koriste za izračun Indeksa obrazovanja prikupljaju se iz različitih izvora, uključujući nacionalne statističke urede, UNESCO i Svjetsku banku. Indeks pruža sveobuhvatan uvid u obrazovni sustav neke zemlje, uzimajući u obzir kako pristup obrazovanju, tako i kvalitetu obrazovanja koje se pruža. To je važan alat za istraživače koji rade na unapređenju obrazovnih sustava diljem svijeta.

Najbolje obrazovanje imaju deset zemalja: Njemačka, Finska, Island, Novi Zeland, Norveška, Ujedinjeno Kraljevstvo, Australija, Danska, Irska i Singapur. Prema podacima, Njemačka je zemlja s najboljim obrazovanjem, s indeksom obrazovanja od 0,94. Druga zemlja s najboljim obrazovanjem je Finska, s indeksom obrazovanja od 0,93. Slijede Island i Novi Zeland na trećem i četvrtom mjestu s indeksom obrazovanja od 0,93. Norveška je peta zemlja s najboljim obrazovanjem, također s indeksom obrazovanja od 0,93. Ujedinjeno Kraljevstvo se nalazi na šestom mjestu u svjetskom rangiranju obrazovanja s indeksom obrazovanja od 0,93. Australija je sedma zemlja s najboljim obrazovanjem, s indeksom obrazovanja od 0,92. Slijede Danska i Irska, obje s indeksom obrazovanja od 0,92. Konačno, Singapur je deseta zemlja s najboljim obrazovanjem s ocjenom od 0,92. Hrvatska se 2021. godine nalazila na 39 mjestu s indeksom od 0,80.

⁷ <https://gpseducation.oecd.org/CountryProfile?primaryCountry=DEU&treshold=10&topic=EO>

⁸ <https://valtioneuvosto.fi/en/-/1410845/oecd-comparison-educational-attainment-of-finnish-young-people-fallen-below-average>

3.2. Obrazovanje i konkurentnost na tržištu rada

Tablica 16. Prosječni broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja u 2021. i 2022. godini

(Izvor: <https://www.hzz.hr/>)

Razina obrazovanja	2021.		2022.		Indeks 2022/2021.
	Broj	%	Broj	%	
Bez škole i nezavršena osnovna škola	6 903	5	6 199	5,3	89,8
Osnovna škola	24 598	18	22 096	19	89,8
SŠ za zanimanja do 3 godine i škola za KV i VKV radnike	41 532	30,4	34 990	30,1	84,2
SŠ za zanimanja u trajanju od 4 i više godina i gimnazija	40 891	29,9	34 149	29,4	83,5
Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	9 839	7,2	8 105	7	82,4
Fakultet, akademija, magisterij, doktorat	13 054	9,5	10 588	9,1	81,1
UKUPNO	136 816	100	116 127	100	84,9

Sve kategorije obrazovanja zabilježile su smanjenje broja nezaposlenih osoba između 2021. i 2022. godine. Tako se prosječni broj nezaposlenih bez završene osnovne škole i sa završenom osnovnom školom smanjio 10,2 %. Skupine s višim razinama obrazovanja, kao što su fakultet, akademija, magisterij, doktorat, bilježe nešto veće smanjenje u broju nezaposlenih osoba, oko 18,9 %. Ukupno gledajući, smanjenje broja nezaposlenih osoba u 2022. godini u odnosu na 2021. godinu iznosilo je oko 15,1 %. To je pozitivan znak koji ukazuje na poboljšanje situacije na tržištu rada tijekom tog razdoblja.

Tablica 17. Trajanje nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja u 2022.

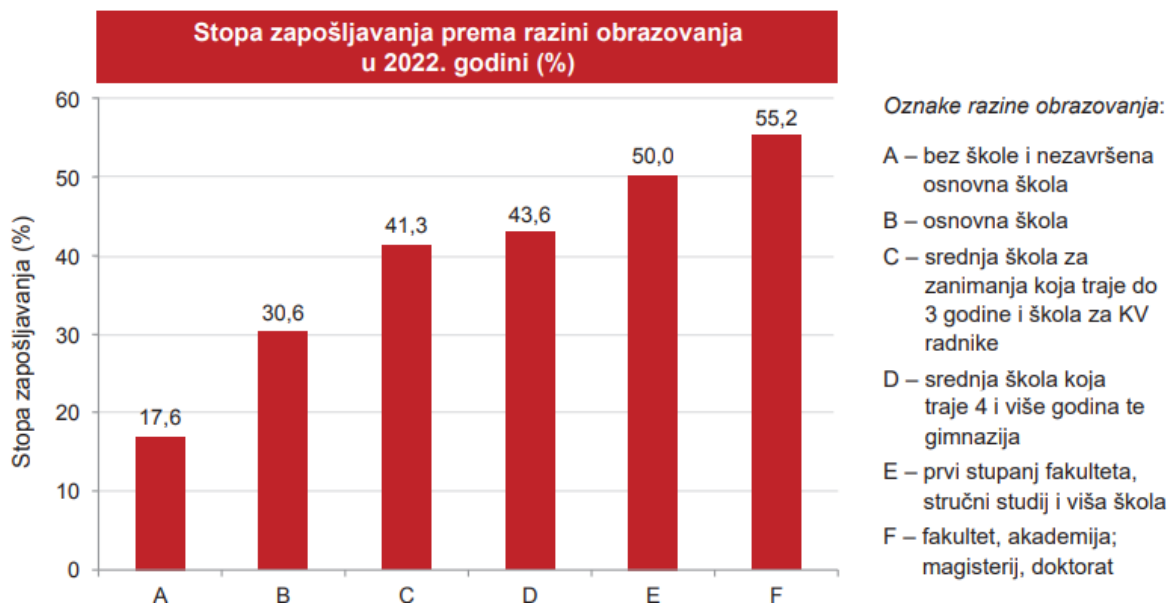
(Izrada autorice, izvor: <https://www.hzz.hr/>)

TRAJANJE nezaposlenosti	Ukupno	Bez škole i nezavršena osnovna škola	Osnovna škola	SŠ za zanimanja do 3 godine	SŠ za zanimanja u trajanju od 4 godine i više godina i gimnazija	Prvi stupanj fakulteta, stručni studij i viša škola	Fakultet, akademija, magisterij, doktorat
do 3 mjeseca	33,7	19,4	25,6	34,5	36,7	41,2	41,3
od 3 do 6 mjeseci	13,4	10,0	10,0	13,8	14,9	15,3	14,8
od 6 do 9 mjeseci	7,2	6,1	6,6	7,1	7,4	8,4	7,8
od 9 do 12 mjeseci	7,0	7,5	7,2	6,7	7,0	7,3	7,3
od 1 do 2 godine	12,2	12,6	15,1	12,1	11,8	10,3	9,7
od 2 do 3 godine	6,1	6,9	6,7	5,9	5,9	5,7	5,7
više od 3 godine	20,4	37,5	28,8	19,9	16,3	11,7	13,5

Analiza podataka ukazuje na znatne razlike u stopi zapošljavanja među različitim skupinama nezaposlenih osoba s različitim razinama obrazovanja u različitim trajanjima nezaposlenosti. Podatci ukazuju na to da veći postotak osoba s visokim obrazovanjem uspijeva brzo pronaći posao – u roku od tri mjeseca nakon završetka prethodnog zaposlenja ili prijave na tržište rada. S druge strane, osobe s nižom razinom obrazovanja, poput onih bez škole, nezavršenom osnovnom školom i osnovnom školom, suočavaju se s izazovima u zapošljavanju. Većini ljudi bez završene osnovne škole ili samo sa završenom osnovnom školom trajanje nezaposlenosti traje više od tri godine. Ovi podatci naglašavaju ključnu ulogu obrazovanja u kontekstu zapošljavanja te ukazuju na potrebu za prilagodbom politika zapošljavanja kako bi se podržale skupine nezaposlenih osoba s nižim obrazovanjem u pronalaženju posla. Također, važno je osigurati dodatnu potporu i usmjerene programe za osobe s duljim vremenom nezaposlenosti kako bi se povećali njihovi izgledi za zapošljavanje i osnažio njihov radni potencijal.

Grafikon 4. Stopa zapošljavanja prema razini obrazovanja u 2022.

(Izrada autorice, izvor: <https://www.hzz.hr/>)

U 2022. godini zabilježene su znatne razlike u stopi zapošljavanja među različitim skupinama nezaposlenih osoba s različitim razinama obrazovanja.

Osobe s višom razinom obrazovanja imaju znatno višu stopu zapošljavanja u odnosu na osobe s nižim razinama obrazovanja. Razlika je u stopi zapošljavanja između osoba s osnovnom školom i osoba sa srednjom školom znatna, što ukazuje na važnost dodatnog obrazovanja pri traženju zaposlenja. Također, znatna je razlika u stopi zapošljavanja između osoba sa srednjom školom i osoba s fakultetskim obrazovanjem, što naglašava prednost visokog obrazovanja na tržištu rada. Ovi podatci ukazuju na jasnu povezanost između razine obrazovanja i stope zapošljavanja. Viša razina obrazovanja ima tendenciju poboljšati izgleda za zapošljavanjem, dok se osobe s nižim obrazovanjem mogu susresti s većim izazovima u pronalaženju posla. Stoga, promicanje obrazovanja i stjecanja novih vještina može biti ključno za smanjenje nezaposlenosti i povećanje općeg blagostanja na tržištu rada.

3.3. Obrazovna nejednakost

U obrazovnom sustavu postoje određeni izazovi povezani sa socioekonomskim položajem učenika. Iako je učinak socioekonomskog položaja relativno nizak, postoji određeni napredak u smanjenju razlike u rezultatima između učenika iz različitih socioekonomskih skupina. Naime, razlika između slabijih i boljih učenika po ovom kriteriju u Republici Hrvatskoj manja je od prosjeka u Europskoj uniji (17,4 postotna boda u odnosu na 26,9 postotnih bodova).

Učenici iz nepovoljnijeg socioekonomskog položaja pokazuju izniman potencijal. Prema podacima Organizacije za ekonomsku suradnju i razvoj (OECD) za 2019. godinu Hrvatska se ističe kao druga najbolja zemlja u EU-u što se tiče prepoznavanja i podrške talentiranih učenika koji su slabijeg imovinskog stanja, žive u otežanim uvjetima odrastanja i slično.

Kako bi osigurala veću ravnopravnost, Vlada je implementirala novu mjeru dodjele tableta i SIM kartica učenicima srednjih škola koji su korisnici socijalne pomoći. Ova inicijativa omogućuje pristup tehnologiji i olakšava obrazovanje učenika iz ekonomski ugroženih obitelji.

Unatoč ovim pozitivnim koracima još uvijek postoje izazovi zbog nedostatka stručnog i pomoćnog osoblja u školama, poput psihologa i logopeda. Nedavna poboljšanja nisu u potpunosti riješila ovaj problem, što posebno može utjecati na učenike s posebnim potrebama. Na početku školske godine administrativni problemi rezultirali su nedostatkom asistenata u nastavi za mnoge od njih. Kako bi spriječila ponavljanje ovakvih problema u budućnosti, Vlada je odlučna da poduzme dodatne mjere. No, postoji i izazov u tome što je dio financijske odgovornosti za ovo osoblje prenesen na lokalne jedinice samouprave. To bi moglo stvoriti dodatne poteškoće i neravnopravnost među školama ovisno o njihovoj financijskoj sposobnosti. Kontinuirani naponi i suradnja između Vlade, škola i lokalnih jedinica samouprave ključni su za osiguravanje pravednog i kvalitetnog obrazovanja za sve učenike, bez obzira na njihov socioekonomski položaj. Sveobuhvatne strategije i ulaganja u edukaciju i stručno osoblje imaju potencijal osigurati jednakost i podršku za sve učenike u Hrvatskoj.

3.4. Obrazovanje – trošak i investicija

Ulaganje u obrazovanje na razini pojedinca i na razini države može se promatrati sa stajališta potrošnje i stajališta investicije. Uobičajeno se smatra da odluka o školovanju ima investicijsko obilježje. (Obadić i Tica, 2016.)

Tablica 18. Izdatci za obrazovanje 2022. i 2021. (u eurima)

(Izrada autorice, izvor: <https://www.hzz.hr/>)

	2022.	2021.
Obrazovanje	1 528 973 205.39	1 317 217 023.82
Predškolsko i osnovno obrazovanje	35 054 626.72	18 785 428.76
Srednjoškolsko obrazovanje	42 534 864.16	51 018 745.64
Visoka naobrazba	908 033 093.5	814 859 452.25
Obrazovanje koje se ne može definirati po stupnju	71 300 158.21	72 429 804.76
Dodatne usluge u obrazovanju	24 142 767.93	24 081 560.55
Istraživanje i razvoj obrazovanja	442 753 802.77	333 373 614.57
Usluge obrazovanja koje nisu drugdje svrstane	5 153 892.1	2 668 417.28

Tijekom 2022. godine sektor obrazovanja bilježi znatan rast u ukupnim izdancima povećavajući izdatke s 1.3 na 1.5 milijardi eura. Ovo povećanje ukazuje na sve veću važnost koju društvo pridaje obrazovanju i potrebu za unapređenjem tog sektora. Posebno, predškolsko i osnovno obrazovanje ostvarilo je znatan skok u izdancima povećavajući se sa 18 milijuna u 2021. na 35 milijuna eura u 2022. godini. S druge strane, srednjoškolsko obrazovanje zabilježilo je blagi pad izdataka s 51 milijun eura u 2021. na 42 milijuna eura u 2022. godini. Ovo smanjenje može biti rezultat promjena u populaciji učenika ili promjena u politikama obrazovanja koje su utjecale na financiranje srednjeg obrazovanja. Visoko obrazovanje nastavlja rasti, s izdancima povećanim s 814 milijuna eura u 2021. na 908 milijuna eura u 2022. godini. Ovo je pozitivan znak koji ukazuje na kontinuirano ulaganje u visoko obrazovanje i mogućnost širenja kapaciteta visokoškolskih institucija kako bi se zadovoljila rastuća potražnja za visokoobrazovanim

kadrovima. Istraživanje i razvoj u obrazovanju također su dobili povećanje sredstva, od 333 milijuna eura u 2021. na 442 milijuna eura u 2022. godini. Ovo dokazuje da je težište na inovacijama u području obrazovanja i unapređenju nastavnih metoda i tehnologija. Trendovi ukazuju na pozitivan razvoj u sektoru obrazovanja s većim izdatcima u većini kategorija, što upućuje na nastojanje društva da uloži u bolje obrazovanje na svim razinama.

3.5. Povezanost visokog obrazovanja s inovacijama i tehnološkim napretkom

Ulaganja u istraživanje i razvoj imaju ključnu ulogu u napretku svih gospodarskih grana. Visok stupanj inovativnosti i različitost omogućuju postizanje visoke profitabilnosti i povrata ulaganja. Posebno je važno da inovativna otkrića i ideje budu uspješno pretvorene u komercijalne proizvode koji će zadovoljiti potrebe tržišta. Time se osigurava dugoročan razvoj i konkurentnost gospodarstva te se doprinosi općem napretku društva.

Inovacijski indeks je mjera koja se koristi za kvantitativnu procjenu razine inovativnosti ili inovacijske aktivnosti u nekom području, često na nacionalnoj ili regionalnoj razini. Ova mjera obično uključuje niz pokazatelja koji se koriste za procjenu različitih aspekata inovacija, uključujući istraživanje i razvoj, komercijalizaciju novih tehnologija, stvaranje novih proizvoda ili usluga, intelektualno vlasništvo i druge faktore koji potiču inovativnost. Inovacijski indeks može biti koristan alat za procjenu i usporedbu inovacijskih performansi različitih zemalja, regija ili sektora gospodarstva. Na temelju tih podataka, vlade, organizacije i poslovni sektor mogu donositi informirane odluke o strategijama za poticanje inovacija. Ovi indeksi obično uzimaju u obzir različite faktore kao što su ulaganja u istraživanje i razvoj, kapacitet za inovacije, suradnja između akademske zajednice, privatnog sektora i javnih institucija te uspješnost u komercijalizaciji inovacija.

Tablica 19. Inovacijski indeks Hrvatske u 2023.

(izvor: https://commission.europa.eu/index_hr)

Croatia	Performance relative to EU in 2023	Performance change 2016- 2023	Performance change 2022- 2023
SUMMARY INNOVATION INDEX	69.6	14.8	1.1
Human resources	49.3	-7.2	-2.3
Attractive research systems	55.0	33.8	4.4
Digitalisation	77.3	30.6	7.5
Finance and support	97.0	27.1	37.8
Firm investments	38.0	-19.5	-18.9
Use of information technologies	80.5	-10.4	-4.8
Innovators	126.9	87.6	-4.0
Linkages	112.3	74.1	5.2
Intellectual assets	46.7	10.0	4.6
Employment impacts	76.9	21.1	0.0
Sales impacts	51.7	17.3	-3.8
Environmental sustainability	57.2	-19.2	-9.5

Hrvatska se sve više ističe kao zemlja koja ulaže u inovacije. Indeks inovacija od 69.6 u 2023. godini sugerira da je Hrvatska postigla razinu razvoja inovacija koja je na srednjoj razini u usporedbi s drugim državama. Ovaj broj obično ukazuje na relativnu snagu inovacijskog sistema države. Važno je napomenuti da zemlje s većim indeksima obično imaju razvijenije inovacijske kapacitete, što može uključivati visoke razine istraživanja i razvoja, uspješnu primjenu novih tehnologija te visoku razinu stvaranja novih proizvoda i usluga.

Pozitivno je što je inovacijski indeks Hrvatske zabilježio rast od 14.8 % u razdoblju od 2016. do 2023. godine, što ukazuje na postupno poboljšanje inovacijskog potencijala.

U 2023. godini Hrvatska je zabilježila dodatni rast inovacijskog indeksa od 1.1 % u odnosu na prethodnu godinu. Kad su u pitanju ljudski resursi za inovacije, postoji prostor za poboljšanje jer je Hrvatska zabilježila negativan trend u pogledu doktorata i obrazovanja, kao i učenja tijekom života. Razine obrazovanja, posebno visokoobrazovani kadar, imaju ključnu ulogu u stvaranju inovativne radne snage. Visokoobrazovani zaposlenici često su sposobniji razvijati nove ideje, istraživati i primjenjivati nove tehnologije te razvijati nove proizvode i usluge.

Zabilježen je znatan napredak u digitalizaciji, uz visok rast zaposlenih koji imaju napredne digitalne vještine.

Inovacijski potencijal Hrvatske pokazuje rast u broju inovativnih poduzeća, osobito u pogledu inovacija proizvoda i poslovnih procesa. Hrvatska je također ostvarila napredak u povezivanju inovativnih malih i srednjih poduzeća s drugima i u zajedničkim znanstveno-istraživačkim publikacijama s javnim sektorom. Što se tiče intelektualnog kapitala, Hrvatska je ostvarila rast u broju prijava za patente, zaštitnih znakova i dizajna. Međutim, treba obratiti pažnju na ekološku održivost jer je Hrvatska zabilježila negativan trend u tom području, posebno u korištenju resursa i emisiji štetnih tvari u zrak. Ukupno gledajući, Hrvatska bilježi napredak u inovacijama, ali još uvijek postoji prostor za poboljšanje, posebno u obrazovanju i ekološkoj održivosti. Razina obrazovanja ima velik utjecaj na inovacije u Hrvatskoj. Kvalitetno obrazovanje može pružiti potrebne vještine i znanja za razvoj inovativnih ideja, poticati digitalizaciju, osigurati adekvatnu potporu za inovacije i potaknuti održive inovacije. Stoga je ulaganje u obrazovanje i razvoj ljudskih resursa ključno za jačanje inovacijskog potencijala Hrvatske.

Tablica 20. Inovacijski profili poduzeća

(izvor: https://commission.europa.eu/index_hr)

Innovation profiles		
In-house product innovators with market novelties	14.4	12.2
In-house product innovators without market novelties	15.5	12.8
In-house business process innovators	15.9	16.5
Innovators that do not develop innovations themselves	8.2	6.5
Innovation active non-innovators	1.1	4.1
Non-innovators with potential to innovate	18.2	17.2
Non-innovators without disposition to innovate	26.9	30.7

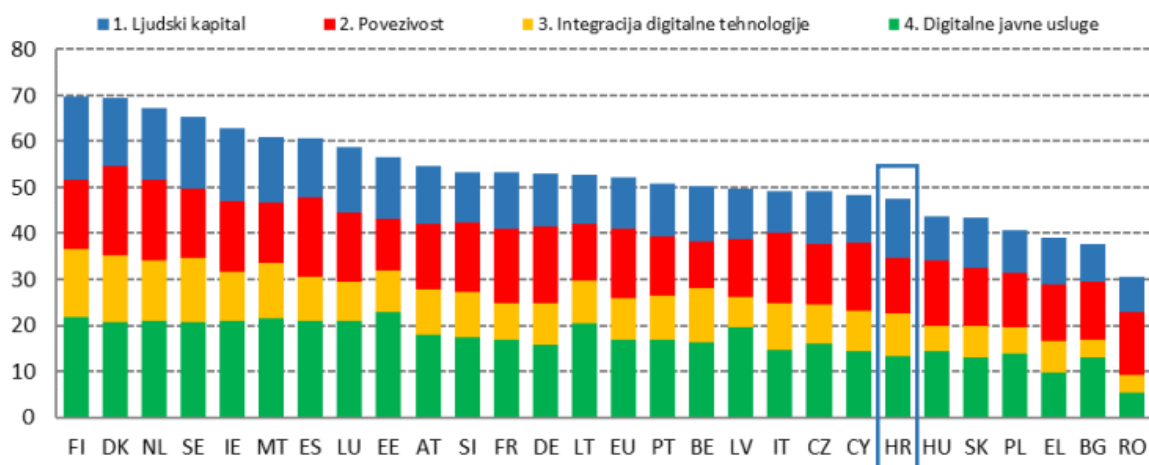
U Hrvatskoj 14,4 % poduzeća razvija i proizvodi proizvode s novitetima, što je dobro jer je taj postotak u EU-u nešto niži i iznosi 12,2 %. Noviteti u proizvodnji mogu uključivati nove tehnologije, funkcionalnost, dizajn ili druge karakteristike koje ga čine različitim ili boljim u odnosu na postojeće proizvode na tržištu. Ovaj proces obično uključuje istraživanje, razvoj i testiranje kako bi se osiguralo da proizvod donosi stvarne inovacije ili poboljšanja. Razvijanje proizvoda s novitetima može biti ključno za stvaranje konkurentne prednosti i zadovoljenje potreba i očekivanja kupaca.

Što se tiče inovacija u poslovnim procesima, 15,9 % poduzeća u Hrvatskoj provodi inovacije, dok je u EU-u taj postotak nešto veći i iznosi 16,5 %.

Što se tiče razvoja inovacija, 8,2 % poduzeća u Hrvatskoj ne razvija inovacije samostalno, dok je u EU-u taj postotak manji, svega 6,5%. Aktivno inovativnih poduzeća u Hrvatskoj ima 1,1 %, dok je u EU-u taj postotak viši i iznosi 4,1 %. S druge strane, 18,2 % poduzeća u Hrvatskoj nije trenutno inovativno, ali ima potencijala za inovacije, dok je u EU-u taj postotak neznatno manji, 17,2 %. Nažalost, 26,9 % poduzeća u Hrvatskoj nema sklonost inovacijama i nije trenutno inovativno, a u EU-u taj postotak je viši i iznosi 30,7 %.

Grafikon 5. Indeks digitalnog gospodarstva i društva u 2022. godini

(zvor: https://commission.europa.eu/index_hr)

Indeks gospodarske i društvene digitalizacije je mjerilo koje se koristi za ocjenjivanje i uspoređivanje stupnja digitalne transformacije u gospodarstvu i društvu neke zemlje. Ovaj indeks obično uzima u obzir različite faktore i pokazatelje kako bi pružio uvid u to koliko su tehnološke inovacije i digitalne tehnologije integrirane u različite aspekte društva. Hrvatska se nalazi na 21. mjestu među 27 država članica EU-a prema Indeksu gospodarske i društvene digitalizacije (DESI) za 2022. godinu. Tijekom razdoblja od 2017. do 2022. Hrvatska je ostvarila nešto veći rast rezultata na DESI-u u usporedbi s prosjekom EU-a. Unatoč dobrom napretku u digitalnim vještinama Hrvatska se još uvijek suočava s nedostatkom stručnjaka za IKT (informacijske i komunikacijske tehnologije), čiji je udio u radnoj snazi manji od prosjeka EU-a. Također, integracija digitalnih tehnologija u poduzeća, posebno malih i srednjih,

ograničena je zbog nedostatka stručnjaka, što ih sprečava da u potpunosti iskoriste potencijal digitalne transformacije. Unatoč manjem udjelu stručnjaka za IKT u radnoj snazi poduzeća u Hrvatskoj ulažu više u osposobljavanje u području IKT-a, a broj osoba s diplomom iz područja IKT-a veći je od prosjeka EU-a. Ipak, važno je ubrzati napredak u stvaranju spremnosti države u području digitalnih vještina kako bi se postigao cilj digitalnog desetljeća EU-a za stručnjake u IKT-u. Nedostatak radne snage u STEM području može biti jedan od faktora koji utječe na lošije rezultate Hrvatske u digitalnim javnim uslugama. Unatoč dobrim rezultatima u otvorenim podacima, koji su važan element digitalne transformacije, nedostatak stručnjaka u području znanosti, tehnologije, inženjeringa i matematike (STEM) može otežati razvoj i implementaciju inovativnih digitalnih rješenja za javne usluge. Kako bi se postigao cilj EU-a od 100 % internetskog pružanja ključnih javnih usluga, nužno je ulagati dodatne napore u obrazovanje, edukaciju i poticanje karijera u STEM području. Osiguravanjem adekvatne radne snage u STEM sektoru, Hrvatska bi imala veće kapacitete za razvoj, implementaciju i održavanje digitalnih rješenja za javne usluge, što bi doprinijelo postizanju postavljenih ciljeva digitalnog desetljeća EU-a.

3.6. Važnost cjeloživotnog obrazovanja za gospodarski razvoj

Cjeloživotno učenje i obrazovanje odraslih obuhvaća sve obrazovne aktivnosti koje se poduzimaju tijekom cijelog života s ciljem poboljšanja znanja, vještina i kompetencija unutar osobnih, građanskih ili društvenih perspektiva. Namjera ili cilj učenja ključna je točka koja razlikuje ove aktivnosti od aktivnosti koje nisu povezane s učenjem, poput kulturnih ili sportskih aktivnosti. (Europska komisija)

Cjeloživotno obrazovanje važno je i za pojedince i za društvo u cjelini. U današnjem svijetu tehnološki napredak i ekonomske promjene vrlo su česte. Cjeloživotno učenje omogućuje pojedincima da ostanu važni i prilagode se tim promjenama osiguravajući da ostanu zaposleni i produktivni. Neprekidno usvajanje novih vještina i stjecanje znanja poboljšava sposobnosti osobe čineći je kompetentnijom i vrijednijom na tržištu rada. Također, potiče i osobni rast tako što povećava samopouzdanje, kreativnost i kritičko razmišljanje, što može pozitivno utjecati na sve aspekte života.

Stručnost i obrazovanje radne snage imaju ključni utjecaj na povećanje produktivnosti, što rezultira ekonomskim rastom. Kad pojedinci neprekidno ulažu u svoje znanje, oni postaju

pokretači inovacija i razvoja u različitim sektorima, što doprinosi konkurentnosti na globalnoj razini. Osim toga, cjeloživotno učenje pomaže u suočavanju s izazovima tržišta rada smanjujući stopu nezaposlenosti jer su ljudi bolje prilagođeni promjenama. Ono također pridonosi gospodarskoj otpornosti jer se zemlje s visokoobrazovanom radnom snagom brže oporavljaju nakon ekonomskih kriza. Nadalje, kontinuirano obrazovanje omogućuje pojedincima pristup bolje plaćenim poslovima, što rezultira povećanjem njihova dohotka i potrošnje. To pak potiče gospodarski rast i stvara povoljno okruženje za privlačenje stranih investicija i multinacionalnih kompanija.

Jedna od ključnih prednosti cjeloživotnog učenja jest smanjenje nejednakosti u društvu jer pruža jednak pristup obrazovanju i daje priliku za osobni rast. Takvim pristupom pojedinci iz različitih socijalno-ekonomskih skupina mogu ostvariti svoj puni potencijal.

Ukratko, cjeloživotno učenje ima širok pozitivni utjecaj na društvo i gospodarstvo. Investiranje u stručnost i obrazovanje radne snage donosi rast i razvoj, potiče inovacije i stvara otpornost na ekonomske izazove. Istovremeno, pruža jednake prilike za sve i smanjuje nejednakosti u društvu, čime stvara održivo i napredno društvo.

3.6.1. Obrazovanje odraslih

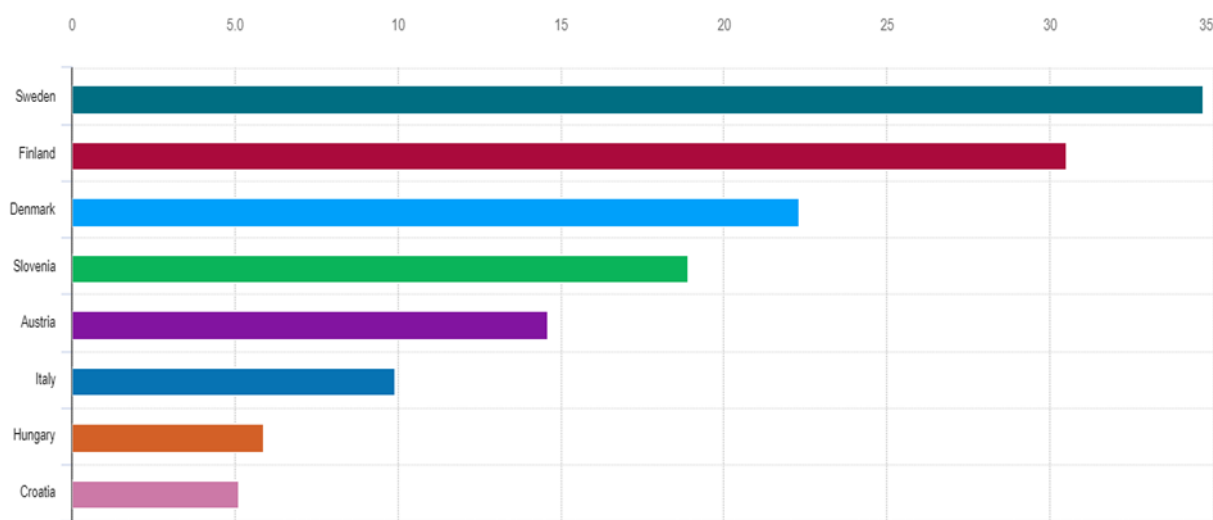
U Hrvatskoj postoji niz agencija, organizacija i institucija koje pridonose obrazovanju odraslih i razvoju vještina i znanja za sve generacije. Među njima ističe se Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih (ASOO), koja ima važnu ulogu u osmišljavanju i provođenju programa strukovnog i općeg obrazovanja za odrasle diljem zemlje. Njihov rad omogućuje odraslim osobama stjecanje novih vještina i znanja kako bi unaprijedili svoju karijeru ili pronašli novo zaposlenje. Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) također pruža ključnu podršku odraslima koji traže osposobljavanje i prekvalifikaciju kako bi povećali svoje izgleda za zapošljavanje. Njihovi programi obrazovanja odraslih pomažu nezaposlenima da se usavrše u traženim vještinama i olakšavaju njihovu reintegraciju na tržište rada. Posebno važno mjesto u obrazovanju odraslih ima Sveučilište za treću životnu dob. Ova institucija posvećena je pružanju obrazovnih programa i aktivnosti za starije odrasle osobe omogućavajući im da ostanu intelektualno aktivni i društveno uključeni. Usto, mnogi gradovi i županije u Hrvatskoj imaju svoje Centre za obrazovanje odraslih koji nude raznovrsne programe obrazovanja i osposobljavanja prilagođene potrebama lokalne zajednice. Sve ove institucije i organizacije

zajednički doprinose obrazovanju odraslih u Hrvatskoj omogućujući ljudima da razviju svoje vještine, prošire znanje i postignu osobne i profesionalne ciljeve. Njihov kontinuirani rad predstavlja važan korak prema stvaranju obrazovanog i naprednog društva.

Financiranje obrazovanja odraslih u Hrvatskoj predstavlja izazov koji se dijelom oslanja na sudjelovanje samih polaznika, ali i na doprinose poslodavaca, države i lokalne samouprave. Državno financiranje obrazovanja, koje se ostvaruje prijavama na natječajne ili javnu nabavu, često nije stabilan izvor sredstava. Osim državnog financiranja ustanove za obrazovanje odraslih mogu se osloniti na lokalne i regionalne samouprave koje su njihovi osnivači. Međutim, visoke cijene programa i plaćanje obrazovanja prepreke su koje često sprečavaju sudjelovanje u obrazovanju odraslih. Prema istraživanju provedenom za Agenciju za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih 2017. godine čak 30 % osoba navodi cijene kao razlog da ne sudjeluju u obrazovanju odraslih. Sudjelovanje odraslih u obrazovanju u Hrvatskoj još je uvijek na niskoj razini. Prema podacima Eurostata iz 2021. samo 3,5 % odraslih sudjelovalo je u nekom od obrazovnih programa u protekla četiri tjedna, što je značajno ispod prosjeka EU-a. Stariji od 50 godina pokazuju manju sklonost prekvalifikaciji. U Hrvatskoj cjeloživotno obrazovanje predstavlja jedan od najslabijih segmenata obrazovnog sustava, općenito znatno manje razvijen u usporedbi s drugim zemljama.

Grafikon 6. Stopa participacije odraslih u cjeloživotnom učenju u zemljama EU u 2021. godini

(izvor: https://commission.europa.eu/index_hr)

U 2021. godini, najveći udjeli odraslih koji sudjeluju u učenju zabilježeni su u Švedskoj (35%), Finskoj (31%) i Nizozemskoj (27%). S druge strane, najniže stope sudjelovanja odraslih u učenju bilježene su u Bugarskoj (2%), Grčkoj (4%) te Slovačkoj, Rumunjskoj, Hrvatskoj i Poljskoj (5%).

Hrvatska ima nisku stopu sudjelovanja odraslih u obrazovnim aktivnostima nakon formalnog školovanja u usporedbi s nekim drugim europskim zemljama. Razlozi za to uključuju nedovoljnu svijest o važnosti cjeloživotnog učenja, nedostatak poticaja za odrasle da sudjeluju u obrazovanju te poteškoće u prilagodbi obrazovnih programa potrebama odraslih. Hrvatska može zaostajati u cjeloživotnom obrazovanju zbog kombinacije čimbenika koji uključuju financijska ograničenja, kulturne aspekte, nedostatak prilagođenih programa za odrasle te nedovoljno označavanje važnosti učenja tijekom cijelog života. Promicanje svijesti o važnosti cjeloživotnog obrazovanja i ulaganje u resurse i infrastrukturu mogli bi biti ključni koraci prema unapređenju ove sfere u Hrvatskoj. Uz prikazanu statistiku, važno je razumjeti da se u nekim slučajevima i sam mentalitet može pokazati kao prepreka. Neki ljudi smatraju da su u određenoj životnoj dobi prekasno za učenje, dok u stvarnosti cjeloživotno obrazovanje pruža priliku za osobni i profesionalni rast bez obzira na godine. Otvorenost za stjecanje novih vještina i znanja, čak i u kasnijim fazama života, može donijeti ne samo osobno zadovoljstvo, već i koristi za društvo i gospodarstvo u cjelini.

3.6.2. Inicijative i politike cjeloživotnog učenja

Vlada Republike Hrvatske u 2022. godini donijela je dvije sveobuhvatne strategije koje se usredotočuju na obrazovanje i cjeloživotno učenje, kao i na digitalni razvoj zemlje. U Nacionalnom planu oporavka i otpornosti za razdoblje 2021. – 2026. naglasak je stavljen na reformu obrazovnog sustava kako bi se osiguralo stjecanje osnovnih kompetencija potrebnih za cjeloživotno učenje te unapređenje vještina sukladno društvenim, tehnološkim i gospodarskim promjenama.

Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine ističe obrazovanje kao ključno sredstvo društvenog razvoja i napretka građana. U okviru strateškog cilja 2, koji se odnosi na obrazovanje i zapošljavanje, naglašavaju se tri ključna cilja: pristup ranom i predškolskom odgoju, stjecanje i razvoj osnovnih i strukovnih kompetencija te razvoj visokog obrazovanja.

U 2021. godini Republika Hrvatska donijela je novi Zakon o obrazovanju odraslih, koji je integralni dio cjeloživotnog obrazovnog koncepta. Ovim zakonom promiče se profesionalna mobilnost odraslih zahvaljujući širokom spektru obrazovnih programa koji im omogućuju stjecanje novih vještina, usavršavanje u struci ili prekvalifikaciju. Zakonom je postignuta potpuna usklađenost sustava obrazovanja odraslih s propisima koji reguliraju predtercijarno obrazovanje u Hrvatskoj. Sve ove strategije i planovi ukazuju na snažan angažman Vlade Republike Hrvatske u unapređenju obrazovanja, cjeloživotnog učenja i digitalnog razvoja zemlje kako bi osigurala bolju budućnost za svoje građane i stvorila poticajno i inovativno okruženje za gospodarski napredak.

Hrvatski zavod za zapošljavanje (HZZ) lansirao je program vaučera za obrazovanje, koji je dostupan kako nezaposlenima, tako i zaposlenima. Ovaj program omogućuje odraslim osobama besplatno obrazovanje putem vaučera, a financira se kroz Nacionalni plan oporavka i otpornosti (NPOO), koji je u razdoblju od četiri godine osigurao 300 milijuna kuna za tu svrhu. Primjena vaučera započela je u travnju ove godine. Vaučer predstavlja financijski instrument dodjele javnih sredstava za obrazovanje odraslih. Korisnik ima slobodu odabira obrazovnog programa i pružatelja usluge. Troškovi programa obrazovanja koji su obuhvaćeni vaučerom direktno se uplaćuju odabranom pružatelju obrazovanja. U slučaju da cijena programa premašuje vrijednost vaučera, korisnik ili poslodavac mogu dopuniti razliku.

Precizni iznosi vaučera ovise o sektoru ili podsektoru obrazovanja, ukupnom radnom opterećenju za stjecanje kvalifikacija, te trajanju programa koji se mjeri satima provedenim u procesu učenja i poučavanja, radu i samostalnim aktivnostima. Programi usmjereni na stjecanje kompetencija potrebnih za rad do sekundarne razine obrazovanja mogu trajati do 10 mjeseci. Za programe koji pripremaju za rad na tercijarnoj razini obrazovanja, rok je najdulje 12 mjeseci. Vaučere za obrazovanje odraslih mogu iskoristiti osobe od 15 godina nadalje, bez obzira na zaposlenje ili nezaposlenje. Ovim vaučerima omogućava se stjecanje ključnih vještina potrebnih za napredovanje u karijeri, pronalaženje posla ili zadržavanje postojećeg radnog mjesta.

4. INICIJATIVE I POLITIKE VEZANE UZ UTJECAJ BIOLOŠKE I OBRAZOVNE STRUKTURE NA GOSPODARSTVO

Suvremeno društvo suočeno je s brojnim izazovima koji proizlaze iz promjena u biološkoj i obrazovnoj strukturi stanovništva. Ove promjene imaju dalekosežan utjecaj na gospodarstvo i društvo te zahtijevaju strategije i politike koje će omogućiti prilagodbu i maksimizirati prednosti koje ove promjene mogu donijeti. Razumijevanje utjecaja biološke i obrazovne strukture na gospodarstvo ključno je za razvoj učinkovitih politika koje će promicati održivi gospodarski rast, društvenu koheziju i napredak.

4.1. Mirovinski sustavi, zdravstvena skrb i socijalna zaštita

Mirovinski sustav, socijalna zaštita i zdravstvena skrb ključni su stupovi društva koji osiguravaju dobrobit i sigurnost građana. Mirovinski sustav omogućuje ljudima da osiguraju financijsku sigurnost tijekom starije dobi i uživaju u zasluženju mirovini. To sprječava siromaštvo među umirovljenicima i pridonosi stabilnosti društva. Socijalna zaštita pruža sigurnost najranjivijim skupinama, poput nezaposlenih, invalida, djece i obitelji u teškoćama. Pruža im temeljnu egzistencijalnu potporu. Zdravstvena skrb je temeljni ljudski resurs. Osigurava pristup kvalitetnoj medicinskoj skrbi za sve, neovisno o socioekonomskom statusu. Održava populaciju zdravom i produktivnom, smanjujući teret bolesti na društvo. Ovi sustavi zajedno grade temelj održivog, pravednog i humanog društva koje se brine za sve svoje članove.

4.1.1. Mirovinski sustav

Mirovinski sustav u Hrvatskoj predstavlja jedan od ključnih segmenata socijalne politike, a u posljednjim godinama suočava se s izazovima koji zahtijevaju provođenje određenih inicijativa i politika kako bi se osigurao održiv i adekvatan sustav za buduće umirovljenike.

Nakon stupanja na snagu Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o mirovinskom osiguranju (NN 119/22) 1. siječnja 2023. hrvatski mirovinski sustav doživio je važne promjene s ciljem poboljšanja ukupnog mirovinskog primanja korisnika, posebice u kontekstu obiteljskih mirovina. Nova regulativa pruža potrebnu fleksibilnost i olakšava korisnicima korištenje obiteljske mirovine u kombinaciji sa starosnom, prijevremenom ili invalidskom mirovinom.

Jedna je od ključnih inicijativa povećanje mirovinskog faktora za izračun visine obiteljske mirovine. Prema novim odredbama taj faktor povećan je na 0,77 za jednog člana obitelji, 0,88 za dva člana, 1,0 za tri člana i 1,1 za četiri i više članova obitelji. Ovakvo povećanje omogućuje obiteljima da ostvaruju veća mirovinska primanja, što je korak prema poboljšanju njihove financijske sigurnosti.

U sklopu novih inicijativa predviđeno je i povećanje mirovinskog faktora za korisnike obiteljske mirovine ostvarene prema propisu o hrvatskim braniteljima iz Domovinskog rata i članovima njihovih obitelji, u slučaju da je to za njih povoljnije. Ovom mjerom želi se pružiti dodatna podrška braniteljskim obiteljima i osigurati im adekvatne mirovine u skladu s njihovim potrebama.

Novosti u zakonodavstvu također omogućuju članovima obitelji, poput bračnih, izvanbračnih, razvedenih bračnih drugova s dosuđenim pravom na uzdržavanje, životnih partnera ili neformalnih životnih partnera, da koriste dijelove obiteljske mirovine uz korištenje starosne, prijevremene ili invalidske mirovine. Ova inicijativa pruža dodatnu financijsku fleksibilnost i podršku članovima obitelji kako bi mogli osigurati stabilnost svojeg životnog standarda.

Nadalje, usklađujući se s dinamikom suvremenog tržišta rada, mirovinski sustav sada pruža veću podršku starijim radnicima i omogućuje im rad na određeno vrijeme. Uvođenjem fleksibilnijih uvjeta rada i mogućnosti umirovljenja s nepotpunim radnim stažem ohrabruje se radna aktivnost starijih osoba i potiče se njihov duži ostanak na tržištu rada.

Kako bi se osigurala dugoročna održivost mirovinskog sustava, razmatra se i mogućnost povećanja dobi za odlazak u mirovinu. Ova mjera ima važan cilj – rješavanje problema starenja stanovništva i smanjenje pritiska na mirovinski sustav. Odluka o povećanju dobi za odlazak u mirovinu trebala bi osigurati ravnotežu između generacija i održivost mirovinskog sustava u budućnosti. Sve navedene inicijative i politike dio su cjelovitog pristupa unapređenju mirovinskog sustava u Hrvatskoj, s ciljem osiguranja dostojanstvene i stabilne mirovine za sve građane.

Tablica 21. Prosječne starosne mirovine u 2021. u zemljama EU(u eurima)

(izrada autorice, izvor: <https://ec.europa.eu/eurostat>)

Finska	1 845
Slovenija	635
Austrija	2 026
Hrvatska	588
Njemačka	1029
Slovačka	577

Finska se ističe visokom prosječnom starosnom mirovinom od 1 845 eura, odražavajući stabilan socijalni sustav i visok standard života. Slovenija, s prosjekom od 635 eura, pokazuje nešto niže iznose. Austrija se izdvaja s visokom prosječnom mirovinom od 2 026 eura, što sugerira dugogodišnje i stabilne programe socijalne sigurnosti. Slovačka, s prosjekom od 577 eura, ima niže mirovine, što može biti posljedica različitih faktora, uključujući ekonomske izazove i karakteristike mirovinskog sustava. Hrvatska, s prosjekom od 588 eura, suočava se s izazovima poput nepovoljnog odnosa zaposlenih i umirovljenika..

4.1.2. Zdravstveni sustav

Vlada Republike Hrvatske donijela je Nacionalni plana oporavka i otpornosti (NPOO) vrijedan gotovo 6.5 milijardi kako bi se osnažio hrvatski gospodarski i društveni razvoj.

Zdravstvo je jedna od ključnih komponenti i dodijeljen mu je udio od 5 % ukupnog iznosa NPOO-a, što iznosi 339 milijuna eura. Opći je cilj ove komponente jačanje zdravstvenog sustava kako bi adekvatno odgovorio na izazove kroničnih nezaraznih i zaraznih bolesti te osigurao dostupnost zdravstvene skrbi svim stanovnicima Republike Hrvatske.

Cilj je cjelovite reforme zdravstvenog sustava u Hrvatskoj unapređenje njegove učinkovitosti, kvalitete i dostupnosti. Jačanjem primarne zdravstvene zaštite osigurava se bolja pristupačnost zdravstvenih usluga diljem zemlje. Također, planira se omogućiti ljekarnička skrb i razviti

moderni bolnički sustav koji će biti sposoban nositi se s ključnim zdravstvenim izazovima i kriznim situacijama. Povezivanje primarne i sekundarne/tercijarne zdravstvene zaštite bit će dodatni fokus reforme.

Uvođenjem novog modela skrbi za ključne zdravstvene izazove želi se osigurati jednak tretman pacijenata i postizanje boljih ishoda liječenja, osobito kod onkoloških bolesnika. Očekuje se povećanje broja izliječenih pacijenata uz smanjenje neželjenih posljedica liječenja. Reforma također obuhvaća uvođenje sustava strateškog upravljanja ljudskim resursima u zdravstvu. To će omogućiti specijalističko usavršavanje zdravstvenih djelatnika i osigurati bolju ravnotežu raspoloživih kadrova diljem zemlje. Poboljšanje dostupnosti zdravstvene zaštite bit će od iznimne važnosti za građane u ruralnim i slabije naseljenim područjima. Osiguranje financijske održivosti zdravstvenog sustava još je jedna važna komponenta reforme. Postavljanjem jedinstvenih standarda pripreme, ugovaranja i provedbe postupaka u zdravstvenoj skrbi teži se ostvariti financijsku stabilnost i održivost javnog zdravstvenog sustava. Uvođenjem svim ovih promjena očekuje se da će hrvatski zdravstveni sustav postati učinkovitiji, pružati kvalitetniju skrb i biti bolje dostupan svim građanima. Cilj je osigurati zdravstveni sustav koji će moći odgovoriti na različite izazove te osigurati optimalno zdravlje i dobrobit građana Hrvatske.

U sklopu reforme e-Zdravstvo planiraju se unaprijediti upravljački kapaciteti zahvaljujući djelotvornijoj upotrebi podataka te poticanju inovativnih rješenja u zdravstvu, s ciljem kvalitetnijeg upravljanja zdravstvenim sustavom.

Projekti koji su predloženi za provedbu ovih reformi obuhvaćaju različite inicijative, poput uvođenja mobilne ljekarne, modernizacije bolničkih sustava, uspostave Nacionalne onkološke mreže, unapređenja hitne medicine, centralne pripreve parenteralnih pripravaka te mnoge druge.

Veliki broj korisnika zdravstvenog sustava koji radi u inozemstvu, a koristi hrvatski zdravstveni sustav, što stvara financijski pritisak na HZZO. Zbog toga HZZO provodi nužnu provjeru sustava kako bi osigurao održivost i pravednu raspodjelu resursa za sve korisnike. Zakonom je propisana obveza nezaposlenim osobama osiguranicima HZZO-a koji su na dan stupanja Zakona zatečeni u statusu osiguranika u obveznom zdravstvenom osiguranju temeljem prebivališta, stalnog boravka ili dugotrajnog boravišta u Republici Hrvatskoj, a rade u inozemstvu, da u roku od 90 dana od stupanja na snagu Zakona, odnosno najkasnije do 29. lipnja 2023., pristupe HZZO-u radi provjere statusa. Osim toga, osiguranici koji ne obavljaju

redovne posjete HZZO-u (najmanje jednom u tri mjeseca) bit će automatski objavljeni iz obveznog zdravstvenog osiguranja.

4.1.3. Socijalna zaštita

Cjelovita reforma socijalnog sustava u Hrvatskoj predstavlja ambiciozan plan kojemu je cilj poboljšati kvalitetu života građana i smanjiti socijalne nejednakosti. Ukupno ulaganje od 159 milijuna eura za 2022. i 2023. godinu bit će raspoređeno na sedam zakona uključujući zakone o socijalnoj skrbi i udomiteljstvu te pet zakona o reguliranim profesijama.

Nacionalni planovi, koji će osigurati godišnje ulaganje od 942 milijuna eura, obuhvaćaju Nacionalni plan borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti, Nacionalni plan razvoja socijalnih usluga i Nacionalni plan izjednačavanja mogućnosti za osobe s invaliditetom u razdoblju od 2021. do 2027. godine.

Cilj je cjelovite reforme socijalnog sustava uspostaviti bolji i transparentniji sustav koji će osigurati ujednačene i kvalitetnije usluge korisnicima u njihovim lokalnim sredinama. Ulaganjima u Državni proračun, Europski socijalni fond (ESF), Europski fond za regionalni razvoj (ERDF), Fond za oporavak i otpornost (RRF) i Javno-privatno partnerstvo (JLPRS) nastoji se smanjiti rizik od siromaštva i osigurati pružanje kvalitetnijih i dostupnijih socijalnih usluga.

Reforma će donijeti niz promjena kako bi se ostvarili postavljeni ciljevi. To uključuje povećanje osnovice za izračun zajamčene minimalne naknade (ZMN) te usklađivanje ekvivalentne ljestvice kako bi se smanjio rizik od siromaštva. Također, predviđa se povećanje naknada za osobne potrebe korisnika smještaja, a uvodi se i jedinstvena metodologija za izračun cijena usluga kako bi se osigurale pravedne i pristupačne cijene.

Reformom se planira i nova organizacija te poboljšano upravljanje. Osnivanje Hrvatskog zavoda za socijalni rad i samostalnog Obiteljskog centra pridonijet će učinkovitijoj i sveobuhvatnijoj podršci građanima u socijalnim potrebama.

Ukupno gledajući, ovim reformama te ulaganjem u socijalni sustav želi se stvoriti društvo u kojem će socijalne usluge biti pristupačne, transparentne i prilagođene potrebama svih građana. Cilj je smanjiti socijalne nejednakosti, povećati kvalitetu života te osigurati veću sigurnost i zaštitu za sve stanovnike Hrvatske.

Provedbom dva ključna nacionalna plana – planom borbe protiv siromaštva i socijalne isključenosti te planom razvoja socijalnih usluga – ukupno će se uložiti 4.3 milijarde eura za razdoblje od 2021. do 2027. godine. Ovi planovi donose 32 mjere koje obuhvaćaju različite aspekte socijalne zaštite, poput smanjenja siromaštva i dječjeg siromaštva, povećanja obiteljskih i najnižih mirovina, poboljšanja uvjeta stanovanja i osiguranja veće dostupnosti socijalnih usluga.

Cjelovita reforma socijalnog sustava u Hrvatskoj predstavlja važan korak u osiguravanju boljeg i pravednijeg društva za sve građane. Uz pažljivo planiranje i provedbu Nacionalnih planova očekuje se znatan napredak u području socijalne zaštite i smanjenja socijalnih nejednakosti u narednom razdoblju.

4.2. Obiteljske politike i poticaji roditeljima

Obiteljske politike i poticaji roditeljima imaju ključnu ulogu u poticanju demografske obnove i ravnoteže između obiteljskog i profesionalnog života u Hrvatskoj. Kako bi se potaknuo rast stanovništva, Vlada Republike Hrvatske provodi različite mjere i programe. Potrebno je regulatorno oblikovanje mjera i politika zato što izolirane inicijative neće biti dovoljne za postizanje željenih rezultata. Ključno je razviti raznovrsne pristupe koji obuhvaćaju širok spektar područja uključujući pristup vrtićima, osiguravanje stabilnosti zaposlenja i adekvatnih primanja. Trenutno je previše odgovornosti prepušteno lokalnim zajednicama, što ukazuje na potrebu za boljom koordinacijom i centralnom strategijom kako bi se osigurala dosljedna primjena politika i mjera na nacionalnoj razini.

Rodiljni dopust osigurava roditeljima pravo na plaćeni dopust nakon rođenja djeteta. Obično se dijeli na rodiljni i roditeljski dopust. Zaposlene ili samozaposlene trudnice, odnosno majke, imaju pravo na rodiljni dopust koji može trajati do najranije 45 dana prije očekivanog datuma poroda, a najduže do šest mjeseci nakon rođenja djeteta. Obvezni dio tog dopusta obuhvaća razdoblje od 28 dana prije dana očekivanog poroda do 70 dana nakon rođenja djeteta. Tijekom korištenja rodiljnog dopusta korisnik ima pravo na naknadu plaće u iznosu od 100 % od osnovice za naknadu plaće koja se utvrđuje prema propisima obveznog zdravstvenog osiguranja, bez ikakvog ograničenja.

Vlada aktivno promiče i potiče podjelu odgovornosti za brigu o djeci između majke i oca kako bi se stvorilo ravnopravnije društvo. U tu svrhu očeve se potiče da uzmu roditeljski dopust kako bi povećali svoju uključenost u skrb i odgoj djeteta.

Jedan je od načina na koji Vlada pomaže obiteljima pružanje financijskih poticaja za novorođenčad. Ove potpore mogu biti u obliku jednokratne novčane pomoći ili mjesečnih nadoknada kako bi se olakšalo financijsko opterećenje novim roditeljima.

Dječji doplatak još je jedan oblik potpore koju roditelji ostvaruju za svoju djecu. Ovaj poticaj pomaže u pružanju osnovne financijske pomoći za troškove dječje skrbi, odjeće, obrazovanja i drugih potreba djeteta. Kako bi se roditeljima olakšalo usklađivanje obiteljskog i radnog života, Vlada osigurava subvencije za vrtićka mjesta, čime cijene postaju pristupačnije. To omogućuje roditeljima lakši pristup kvalitetnoj predškolskoj skrbi za svoju djecu.

Obitelji s više djece mogu ostvariti dodatne povlastice, poput popusta na komunalne usluge, poreznih olakšica ili subvencija za stanovanje, sve kako bi se potaknuo rast obitelji s više djece.

Osim financijskih poticaja Vlada također provodi edukativne programe i pruža podršku roditeljima kako bi se poboljšala roditeljska vještina, potaknula svijest o pravima djece i obiteljskim poticajima. Sve ove politike i poticaji imaju krajnji cilj – stvaranje povoljnijeg okruženja za obitelji, poboljšanje demografske situacije te ravnotežu između poslovnog i obiteljskog života. Iako su mnoge od ovih mjera već na snazi u Hrvatskoj, kontinuirana prilagodba i nadogradnja ključne su kako bi se odgovorilo na promjenjive potrebe obitelji i društva u cjelini.

4.3. Politike zapošljavanja

Hrvatska kontinuirano provodi mjere aktivne politike zapošljavanja kako bi potaknula zapošljavanje i smanjila stopu nezaposlenosti. Ove mjere temelje se na Smjernicama za razvoj i provedbu aktivne politike zapošljavanja u skladu s prioritetima i ciljevima definiranim analizom stanja na tržištu rada te strateškim dokumentima Republike Hrvatske i Europske unije u području zapošljavanja.

Tijekom razdoblja od 2016. do 2022. godine, provođenjem mjera aktivne politike zapošljavanja u Republici Hrvatskoj, dodijeljeno je ukupno 1,06 milijardi eura potpora za 235 603 korisnika.

Ove brojke ukazuju na važnost aktivne politike zapošljavanja u poticanju zapošljavanja i podršci radnoj snazi tijekom tog razdoblja.

Zahvaljujući navedenom iznosu potpora, stotine tisuća osoba imale su priliku iskoristiti različite mjere za poticanje zapošljavanja, usavršavanje, samozapošljavanje, obrazovanje i druge aktivnosti kojima se nastojala povećati njihova zaposlenost i konkurentnost na tržištu rada. Ove mjere omogućile su nezaposlenima stjecanje radnog iskustva, povećale su njihove vještine i kompetencije, potaknule pokretanje vlastitih poslovnih poduhvata te očuvale postojeća radna mjesta.

Hrvatski zavod za zapošljavanje kontinuirano prati stanje na tržištu rada i prilagođava svoje usluge kako bi odgovarale potrebama korisnika. Danas je HZZ aktivan partner u razvoju poduzetništva i stvaranju konkurentnosti za moderno tržište rada. Provođenjem mjera aktivne politike zapošljavanja HZZ potiče korisnike na aktivno uključivanje i sudjelovanje na tržištu rada.

Cilj ovih politika nije samo smanjiti stopu nezaposlenosti, već i potaknuti gospodarski rast, razvoj novih vještina i kompetencija kod radne snage te povećati zaposlenost radnika na promjenjivom tržištu rada. Kombinacijom različitih mjera i podrške Hrvatska nastoji stvoriti održivo i konkurentsko tržište rada koje će doprinijeti boljoj budućnosti za sve građane.

Radi očuvanja gospodarske stabilnosti, ključno je intenzivirati napore na razvoju politika zapošljavanja koje bi zaustavile emigraciju ljudi u najproduktivnijim reproduktivnim godinama. Također, važno je implementirati selektivne politike uvoza radne snage koje bi se usmjeravale prema obrazovanju i vještinama kako bi se osiguralo optimalno nadopunjavanje radne snage. Nadalje, nužno je aktivno poticati povratak iseljenika kako bi se koristila njihova stručnost i iskustvo za potrebe domaćeg gospodarstva.

5. ZAKLJUČAK

Analiza dobne strukture stanovništva, očekivanog trajanja života, obrazovne strukture, rasta zaposlenosti i brutoplaća, odnosa broja korisnika mirovina i osiguranika te migracijskog salda Hrvatske ukazuje na niz demografskih i ekonomskih izazova s kojima se Republika Hrvatska suočava.

Prije svega Hrvatska se suočava s izazovom starenja stanovništva, što zahtijeva politike koje podržavaju starije građane i osiguravaju im zdravstvenu i socijalnu skrb. Istovremeno, potrebno je ulagati u obiteljske politike kako bi se potaknuo natalitet i podržala mlada populacija. Osiguravanje obrazovanja, zapošljavanja i aktivnog sudjelovanja mladih u društvu iznimno je važno za budući ekonomski razvoj zemlje i demografski opstanak Hrvatske.

Nadalje, negativan migracijski saldo ukazuje na problem iseljavanja obrazovane i radno sposobne populacije, što može dovesti do smanjenja radne snage, manje inovacija i produktivnosti. Potrebno je poduzeti mjere koje će privući povratnike i smanjiti odlazak mladih ljudi u potrazi za boljim prilikama u inozemstvu. To uključuje poboljšanje radnih uvjeta, porast plaća, subvencioniranjem stambenih kredita, subvencioniranjem vrtića te poticanje poduzetništva i ulaganja te smanjenje nezaposlenosti.

Osim toga, treba se usmjeriti i na održivost mirovinskog sustava kako bi se osiguralo da broj osiguranika ostane adekvatan u odnosu na broj umirovljenika. Visok udio nacionalnog dohotka koji se troši na mirovinske isplate može imati dugoročne ekonomske posljedice. Stoga je važno razmotriti dugoročno održivo rješenje za mirovinski sustav, uključujući selekciju migranata na temelju dobi i obrazovne razine.

Uz ove izazove, Hrvatska ima i prilika za poboljšanje ekonomskog rasta, smanjenje nezaposlenosti i povećanje životnog standarda radne snage. Rast zaposlenosti i plaća tijekom razdoblja projekcije ukazuju na pozitivne trendove na tržištu rada i gospodarsku stabilnost. Sveukupno, uspješno suočavanje s navedenim izazovima zahtijeva sveobuhvatnu strategiju koja uključuje demografske politike, poticanje gospodarskog razvoja i poboljšanje uvjeta života građana. Održiva budućnost Hrvatske ovisit će o sposobnosti društva da se prilagodi promjenama u stanovništvu, gospodarstvu i radnoj snazi te da se stvori poticajno okruženje za razvoj svih generacija. Nužno je provesti kombinaciju pronatalitetnih i redistributivnih mjera u populacijskoj politici.

Pronatalitetne politike usmjerene su na poticanje rađanja djece i obiteljskog planiranja. To može uključivati financijske poticaje za obitelji s djecom, unapređenje uvjeta za roditeljstvo (kao što su bolji uvjeti u vrtićima i školama) te promociju ravnoteže između poslovnih i obiteljskih obveza.

S druge strane, redistributivne politike usmjerene su na pravednu raspodjelu resursa unutar društva. To može uključivati porezne politike koje potiču socijalnu pravdu, mirovinski sustav koji osigurava adekvatne mirovine za sve građane te politike zapošljavanja koje promiču jednakost prilika. Osim toga, važno je promicati obrazovanje i stručno usavršavanje kako bi se povećala konkurentnost radne snage i omogućila mobilnost među različitim sektorima i regijama. Kombinacija ovih politika može pomoći u stvaranju stabilnog i održivog demografskog modela koji će podupirati ekonomski i društveni razvoj.

Iako postoji stabilnost u visokom obrazovanju, izazov predstavlja potreba za povećanjem udjela osoba sa završenim tercijskim obrazovanjem kako bi se osigurala veća konkurentnost na tržištu rada i potaknuo daljnji razvoj društva i gospodarstva. Obrazovna struktura u zemlji nije zadovoljavajuća jer previše ljudi ima samo osnovno obrazovanje, dok je broj onih s višom stručnom spremom nedovoljan.

Uz smanjenje broja nezaposlenih osoba tijekom 2022. godine, uočava se pozitivan trend na tržištu rada. Međutim, postoje izazovi u zapošljavanju osoba s nižim razinama obrazovanja, što zahtijeva ciljane programe i potporu kako bi se osnažio njihov radni potencijal.

U području digitalizacije Hrvatska bilježi napredak, ali još uvijek postoje izazovi u integraciji digitalnih tehnologija u poduzeća uz manjak stručnjaka za IKT. Poboljšanje digitalnih vještina i prilagodba poslovanja digitalnim inovacijama ključni su za daljnji razvoj društva i gospodarstva što se rješava reformom obrazovanja.

Obrazovanje odraslih ima važnu ulogu u poticanju cjeloživotnog učenja i razvoju vještina. Različite agencije, organizacije i institucije pridonose obrazovanju odraslih u Hrvatskoj omogućavajući građanima da stječu nove vještine i znanja te ostaju intelektualno aktivni i društveno uključeni. Uz sve navedeno, za održivi razvoj društva potrebna je kontinuirana suradnja i ulaganje u obrazovanje, zapošljavanje i socijalna podrška kako bi se osigurao napredak i blagostanje svih građana Hrvatske. Treba se nadati da će Hrvatska nastaviti s

pozitivnim trendovima i inicijativama koje će osnažiti obrazovni sustav, poticati inovacije, smanjivati nezaposlenost i osiguravati bolji život za sve stanovnike.

Suvremeno društvo Republike Hrvatske suočava se s brojnim izazovima koji proizlaze iz promjena u biološkoj i obrazovnoj strukturi stanovništva. Kako bi se suočila s ovim izazovima i osigurala održiva gospodarska i društvena budućnost, Vlada Republike Hrvatske provodi niz politika i inicijativa. U kontekstu mirovinskog sustava nova zakonodavna regulativa ima cilj poboljšati mirovinska primanja korisnika, posebice kroz obiteljske mirovine. Uvođenjem fleksibilnijih uvjeta rada potiče se radna aktivnost starijih osoba, dok se razmatra i mogućnost povećanja dobi za odlazak u mirovinu kako bi se osigurala dugoročna održivost mirovinskog sustava. Zdravstveni sustav također prolazi kroz cjelovitu reformu kako bi se osigurala adekvatna skrb za stanovnike, posebice u suočavanju s izazovima kroničnih nezaraznih i zaraznih bolesti. Planira se jačanje primarne zdravstvene zaštite, osiguravanje kvalitetne liječničke skrbi te modernizacija bolničkih sustava.

U području socijalne zaštite Vlada Republike Hrvatske provodi ambiciozan plan kako bi se smanjile socijalne nejednakosti i poboljšala kvaliteta života građana. Ulaganjem u različite programe nastoje se osigurati pristupačne i kvalitetne socijalne usluge, povećati naknade za osobne potrebe korisnika smještaja i osigurati financijska održivost sustava. Obiteljske politike i poticaji roditeljima ključni su u poticanju demografske obnove i ravnoteže između obiteljskog i profesionalnog života. Vlada osigurava financijske poticaje, subvencije za vrtićka mjesta kojih je nedovoljno, posebno u većim područjima, te potiče ravnopravnu podjelu odgovornosti između majke i oca u skrbi o djeci. Aktivna politika zapošljavanja ima važnu ulogu u poticanju zapošljavanja i podršci radnoj snazi. Različite mjere i potpore omogućuju nezaposlenima stjecanje radnog iskustva, usavršavanje, samozapošljavanje i pokretanje vlastitih poslovnih poduhvata, što doprinosi povećanju zaposlenosti i konkurentnosti na tržištu rada. Uz provedbu ovih politika i inicijativa, očekuje se da će Republika Hrvatska ostvariti napredak u suočavanju s demografskim, gospodarskim i društvenim izazovima te stvoriti bolju budućnost za svoje građane.

LITERATURA

a) knjige

1. Andabaka, A., Obadić, A., and Tica, J., 2016. *Gospodarstvo Hrvatske*. Zagreb: Ekonomski fakultet.
2. Celebrini, D., 2006. *Atlas globalizacije*. Zagreb, Hrvatska: Masmedia.
3. Gelo, J., 2005. *Temeljne značajke Demografskog Razvoja Hrvatske: (bilanca 20. stoljeća)*. Zagreb: Ministarstvo Obitelji, Branitelja i Međugeneracijske Solidarnosti.
4. Stipetić, V., Vekarić, N., 2004. *Povijesna demografija Hrvatske*. Zagreb: HAZU.
5. Vržina, S.S., Žanić, M., Živić, D., and Miletić, G.-M., 2021. *Suvremene migracije U Republici Hrvatskoj: Uzroci, posljedice I aktualni trendovi*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.
6. Wertheimer-Baletić, A., 1999. *Stanovništvo I Razvoj*. Zagreb: Mate.
7. Živić, D., Pokos, N., and Mišetić, A., 2005. *Stanovništvo Hrvatske: Dosadašnji Razvoj I perspektive*. Zagreb: Institut društvenih znanosti Ivo Pilar.

b) znanstveni i stručni članci

1. A. Lukenda, A. M. Iveljić, 2022., *Pregled i analiza kritika koncepta cjeloživotnog obrazovanja*, broj 19/2 , 205-224
2. Andrijević-Matovac, V., 2003., *Croatian National Innovation System: How to Create and Transfer Knowledge and Technology*. Zbornici Instituta društvenih znanosti Ivo Pilar, 199–217.
3. Baketa, N., Baranović, B., Bouillet, D., Brajković, S., Farnell, T., Lakatoš, M., Marušić, I., Matić Bojić, J., Matković, T., Odak, I., Pijaca Plavšić, E., Pikić Jugović, I., Pužić, S., Šabić, J.; Žiljak, T., 2022., *Obrazovne nejednakosti u Hrvatskoj: izazovi i potrebe iz perspektive dionika sustava obrazovanja*. Zagreb: Institut za razvoj obrazovanja, 50-59
4. Burtless, G. 2013, 'The Impact of Population Aging and Delayed Retirement on Workforce Productivity', SSRN Electronic Journal
5. Majstorović, I 2022, 'Demogeografska analiza rezultata popisa 2021. i potreba za novim pristupom prema demografskoj revitalizaciji Hrvatske', Geografski horizont, broj 2, 17–31.

6. Rodin U., Cerovečki I. & Jezdić, D., 2022., *Prirodno kretanje u Hrvatskoj u 2021. godini - Demografski trendovi u Hrvatskoj u 2021.* Hrvatski zavod za javno zdravstvo, Služba za javno zdravstvo
7. Wertheimer-Baletić, A. 2021., "Razvoj stanovništva Hrvatske – reprodukcijske odrednice," Zbornik Radova Ekonomskog Fakulteta U Rijeci, broj 2., 29–47.

c) Izvori:

1. Agencija za strukovno obrazovanje i obrazovanje odraslih, dostupno na <https://www.asoo.hr/>
2. Agencija za znanost i visoko obrazovanje, dostupno na <https://www.azvo.hr/hr/>
3. Centar za longitudinalne populacijske studije, Ekonomski fakultet – Zagreb, dostupno na <https://clps.hr/o-nama/>
4. Croatia Country Economic Memorandum 2022., dostupno na <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099094501312328131/pdf/P1752220c6def203a0b7f00017cc624fc24.pdf>
5. Croatia Public Finance Review 2021., dostupno na <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099420005052236017/pdf/P172617060f2390420827e031de854172f4.pdf>
6. Digital Economy and Society Index 2022 – Croatia, dostupno na <https://digital-strategy.ec.europa.eu/hr/policies/desi-croatia>
7. Državni proračun 2021., dostupno na <https://mfin.gov.hr/proracun-86/drzavni-proracun-2021-godina/3116>
8. European Economic Forecast 2023., dostupno na https://economy-finance.ec.europa.eu/system/files/2023-05/ip200_en_1.pdf
9. Europska komisija, dostupno na https://commission.europa.eu/index_hr
10. Financiranje sustava obrazovanja, dostupno na <https://eurydice.eacea.ec.europa.eu/hr/national-education-systems/croatia/financiranje-sustava-obrazovanja>
11. Godišnjak 2022., Hrvatski zavod za zapošljavanje, dostupno na <https://www.hzz.hr/app/uploads/2022/09/GODISNJAK-2022-2.pdf>
12. HNB, dostupno na <https://www.hnb.hr/>
13. Hrvatska banka za obnovu i razvitak, dostupno na <https://www.hbor.hr/tema/inovacije/>

14. Hrvatska u brojkama 2022., dostupno na https://podaci.dzs.hr/media/l2wkiv1a/croinfig_2022.pdf
15. Hrvatski zavod za socijalni rad, dostupno na <https://socskrb.hr/>
16. Hrvatski zavod za zdravstveno osiguranje, dostupno na <https://hzzo.hr/>
17. Izvješće o financijskom poslovanju Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, 2022., dostupno na <https://www.mirovinsko.hr/>
18. Konačni rezultati popisa stanovništva 2021., dostupno na https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/Popis%202021/PDF/Popis_2021_konacni_rezultati.pdf
19. Makroekonomska kretanja i prognoze, dostupno na https://www.hnb.hr/documents/20182/4647358/hMKP_14.pdf/1a1220a5-f077-d506-c4e0-251856bcac3c
20. Migracija stanovništva Republike Hrvatske u 2021., dostupno na <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29030>
21. Ministarstvo rada, mirovinskoga sustava, obitelji i socijalne politike, dostupno na
22. Ministarstvo zdravstva, dostupno na <https://zdravlje.gov.hr/>
23. Ministarstvo znanosti i obrazovanja, dostupno na <https://mzo.gov.hr/>
24. Mjere aktivne politike zapošljavanja, dostupno na <https://cisok.hr/usluge-u-cisok-centrima/informacije-o-trzistu-rada/mjere-aktivne-politike-zaposljavanja/>
25. Nacionalna razvojna strategija Republike Hrvatske do 2030. godine, dostupna na <https://razvoj.gov.hr/>
26. Podatci o tržištu rada: Hrvatska 2022., dostupno na https://commission.europa.eu/index_hr
27. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2021. dostupno na <https://podaci.dzs.hr/2022/hr/29028>
28. Prirodno kretanje stanovništva Republike Hrvatske u 2022., dostupno na <https://podaci.dzs.hr/media/coxnra04/stan-2023-1-1-prirodno-kretanje-stanovni%C5%A1tva-republike-hrvatske-u-2022.pdf>
29. Program statističkih aktivnosti Republike Hrvatske 2021. – 2027., dostupno na https://dzs.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/PSA_Program%20statisti%C4%8Dkih%20aktivnosti%20RH%202021-2027_NN%2029-2022.pdf?vel=2848636
30. Statistical yearbook 2022., dostupno na <https://unstats.un.org/UNSDWebsite/Publications/StatisticalYearbook/>

31. Statističke informacije Hrvatskog zavoda za mirovinsko osiguranje, dostupno na <https://www.mirovinsko.hr/hr/statistika/2675>
32. Statističke informacije, 2023. dostupno na <https://podaci.dzs.hr/hr/publikacije/>
33. Statistički podaci o obrazovanju odraslih, dostupno na https://ec.europa.eu/eurostat/statisticsexplained/index.php?title=Adult_learning_statistics
34. Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, dostupno na <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Strategija%20obrazovanja,%20znanosti%20i%20tehnologije.pdf>
35. Studenti u akademskoj godini 2021./2022., dostupno na https://podaci.dzs.hr/media/y4sghb02/si-1705-studenti-u-akademskoj-godini-2021_2022.pdf
36. Visoko obrazovanje u 2021., dostupno na <https://podaci.dzs.hr/media/argmpctk/si-1704-visoko-obrazovanje-u-2021.pdf>
37. Work Force Ageing: Consequences And Policy Responses, dostupno na <https://www.oecd.org/els/public-pensions/2429096.pdf>

POPIS TABLICA

Tablica 1. Dobna struktura stanovništva u razdoblju od 2016. do 2021. godine.....	6
Tablica 2. Spolna struktura stanovništva u razdoblju od 1953. do 2021. godine	7
Tablica 3. Prirodno kretanje stanovništva u razdoblju od 2001. do 2021. godine.....	9
Tablica 4. Prosječna starost, indeks starenja i fertilni kontingent stanovništva u razdoblju od 2001. do 2021.	11
Tablica 5. Očekivano trajanje života	13
Tablica 6. Makroekonomski indikatori.....	14
Tablica 7. Projekcije makroekonomskih varijabli	15
Tablica 8. Prosječna godišnja netoplaća u zemljama EU-a u 2021.	16
Tablica 9. Odnos broja osiguranika i korisnika mirovina te udjeli mirovina u prosječnoj netoplaći RH.	19
Tablica 10. Prihodi i rashodi HZMO-a u 2022. godini.....	20
Tablica 11. Vanjske migracije stanovništva RH u razdoblju od 2012. do 2021.	24
Tablica 12. Unutarnje migracije stanovništva RH u razdoblju 2012. do 2021.	25
Tablica 13. Vanjske migracije prema starosti 2021.	26
Tablica 14. Udio nepismenih osoba od 1971. do 2011. godine	28
Tablica 15. Učenici koji su završili osnovnu ili srednju školu i studenti koji su diplomirali na visokim učilištima u razdobljima od 2017. do 2021.	29
Tablica 16. Prosječni broj nezaposlenih osoba prema razini obrazovanja u 2021. i 2022. godini	31
Tablica 17. Trajanje nezaposlenosti prema stupnju obrazovanja u 2022.....	32
Tablica 18. Izdatci za obrazovanje 2022. i 2021. (u kn.).....	35
Tablica 19. Inovacijski indeks Hrvatske u 2023.....	37
Tablica 20. Inovacijski profili poduzeća.....	38
Tablica 21. Prosječne starosne mirovine u 2021. u zemljama EU(u eurima).....	48

POPIS GRAFIKONA

Grafikon 1. Prirodno kretanje stanovništva od 2001. do 2021.	10
Grafikon 2. Indeks starenja stanovništva u razdoblju od 2001. do 2021.	12
Grafikon 3. Hrvatski državljani odseljeni u inozemstvo prema zemlji iseljenja u 2021.	23
Grafikon 4. Stopa zapošljavanja prema razini obrazovanja u 2022.	33
Grafikon 5. Indeks digitalnog gospodarstva i društva u 2022. godini.	39
Grafikon 6. Stopa participacije odraslih u cjeloživotnom učenju u zemljama EU u 2021. godini.	43